Diamanter i stenkol. Dikt

Bokutgåva

Adolf Bonniers förlag, Stockholm 1857.
FÖRORD.

——

Diamanten, det rena kristalliserade kolet, tar sig aldrig bättre ut, än i en infattning af stenkol, denna kolets kraftigaste hvardagsform. Hvarför skulle icke det sköna kunna framställas i nutidens verklighet lika väl som i någon förfluten inbillad poesiens guldålder?

Jag har likväl hvarken vågat eller velat kalla min dikt: Juveler i Stenkol; ordet Juvel innebär nemligen ovilkorligen en noggrann slipning i regelbundna facetter; ordet Diamant deremot förutsätter tilläggsordet oslipad. – Stenkolet, häfstången och symbolen för hela vår tids materiella utveckling, torde utan vidare skäls anförande försvara sin plats i titeln på en dikt af det innehåll, som den förevarande.

Detta om titeln! Hvad innehållet angår, så är detta visserligen i en dikt, liksom i hvarje annat arbete, det väsendtliga; men att tala derom tillhör minst af alla författaren. Några ord angående den form, som jag begagnat, må deremot kanske anses tillåtna.

Ingen versfot närmar sig så mycket till det vanliga talet, som den raskt och utan allt omsvep fortskyndande jamben. För en resa genom England, vår tids land, har jag derföre trott denna versfot vara det lämpligaste fortskaffningsmedlet. Jag har äfven bibehållit den, såsom metrisk grundton, för större delen af dikten, eller för allt, som handlar om England, äfvensom för den sång, som vistas i södra Skottland. Detta land liknar nemligen i allmänhet England; men då det likväl i många fall har ett eget, mera nordiskt, tycke, såsom denna del af ön också var den, som längst förblef under den Skandinaviska vikingakoloniens öfvervälde, så vore en knappt märkbar allitteration i slutet af verserna ämnad såsom en antydning. – Norra Skottland deremot, de vilda, sorgsna Högländerna, bilda, så väl i afseende på språk och seder och folkstam, som öden och framtid, den fullkomligaste motsats till det högt civiliserade, mäktigt framåtgående England. Om någonsin stämningens olikhet inbjöd till ombyte af form, så var det här. Ossians versmått, ehuru mästerligt skildrande sitt lands dimmiga skönhet, var och förblef mig dock alltför främmande och obestämbart. En annan lika fornåldrig, nordisk form låg deremot nära tillhands och erbjöd sig sjelfvilligt. De versslag, jag begagnat i sista sången, närma sig till två af de äldsta fornnordiska versformerna Starkaðarlag och Ljoðaháttr, utan att dock göra anspråk på någon sträng likhet, emedan urförebilderna kändes mig i vissa afseenden något för trånga och i andra mera fria, än rådligt var att fullt efterfölja.

Italien eger nationela beskrifvande versslag i sina terze- och ottave-rime; Frankrike i sin alexandrin, och England tillämpade först i vidsträcktare mån den orimmade jamben. Skandinaviens skalder ha begagnat, så väl alla dessa moderna beskrifvande versslag, som antikens hexameter. Måhända kunde dock äfven våra länder erhålla en, för dem alldeles egendomlig, metrisk tonart. Ega vi ej möjligen fröet till en sådan i den fornnordiska, ur nordens egen fjellgrund uppsprungna, versformen, sådan den i den Isländska litteraturen bevarats? Är ej kanhända också dess utomordentligt rikt omvexlande och fria rythm just den mest passande för våra sköna, men hårda språk? – Danmarks och Norriges sednaste skalder tycks ha omfattat denna tanke, och tillämpningar öfverflöda, så väl i beskrifvande, som i andra diktarter, likväl vanligen alltid med förkastande af bokstafsrimmet, allitterationen, och bibehållande af det vanliga slutrimmet. Skada vore likväl, tycks mig, att helt och hållet utdömma en för norden så egendomlig skönhet som allitterationen,

innan långt flera försök, och af långt flera författare, blifvit gjorda än hvad hittills skett. – Medan jag talar om form skulle jag bra gerna vilja framställa en fråga: månne ej det skäl, som man så ofta hör anföras mot begagnandet af orimmad vers, »att den är så svår att uppläsa», kommer deraf, att man tänker på att scandera, i stället att helt enkelt läsa som om man läste prosa, då metern nog af sig sjelf skulle träda fram (utom der författaren skrifvit felaktiga verser, och der hjelper ändå intet bemödande att scandera)?

Slutligen måste jag nämna några ord om en del grammatikaliska förhållanden, i hvilka jag är af olika tanke med det vanliga skriftbruket. Jag gör det likväl ogerna, emedan allt talande om grammatika, i företalet till en dikt, ej gerna kan undgå ett tycke af pedanteri; men jag fruktar, att annars kan anses för slarffel, hvad som är spridda delar af ett system.

Om någon författare i sitt skriftspråk skulle inblanda, under loppet af ett helt arbete, 50 à 60 stycken föråldrade ord- och böjningsformer – huru många förekomma ej t. ex. i hvarje tryckt predikan? 1 – så skulle detta troligen anses som en loflig frihet. Skall man då klandra, att jag ett sådant ringare antal gånger vågat begagna talspråkets former? Öfverallt, der möjligen en läsare stöter sig vid något sådant, vädjar jag från hans öga till hans öra. Detta sednare skall säga honom, att just så böjer han sjelf ordet då han talar, fastän icke då han skrifver. Här kunde jag kanske sluta, helst jag är öfvertygad, att man i allmänhet icke ens skall märka dessa afvikelser, så sällan förekomma de, och så naturlig är hela saken; men, för den händelse att någon ändå skulle fästa sig dervid, anser jag mig likväl skyldig att något närmare antyda den tänke, som ledt mig.

I alla länder finns en viss skillnad mellan skrift och tal; men denna skillnad består endast deri, att det skrifna språket ej nyttjar alla det talade språkets ord, och att det talade språket vanligen har en större enkelhet i meningsbyggnaden o. s. v. Jag talar här naturligtvis om de bildades talspråk, som öfver hela landet är hufvudsakligen detsamma, ej om enstaka provincialismer. I några länder, såsom Italien och Spanien, har man flera, bestämdt skilda, provinsspråk, men begagnar, det oaktadt, ett gemensamt skriftspråk för hela landet. Detta gemensamma skriftspråk är likväl då alltid de bildades talspråk i någon viss förherrskande del af landet – i Italien, som bekant, Florentinskan, i Spanien Castilianskan o.s.v., endast med den skillnad, som ofvan nämndes alltid måste finnas mellan talandet och skrifvandet. – Men ingenstädes eger ett så besynnerligt missförhållande rum, som i de Skandinaviska länderna, att neml. det skrifna och det talade (och således lefvande) språket böja hela ordklasser efter strängt regelbundna, men sinsemellan olika, paradigmer.

Att ingå i bevisning och utveckling häraf skulle här föra mig mycket för långt. Snart torde jag, i ett särskildt deråt egnadt arbete, få tillfälle att fullständigt utveckla det i min tanke beklagliga missförhållande, som jag här endast antydt. – För tillfället må det vara nog att säga, det jag ingalunda har vågat, att i alla de fall, der skrift- och talspråkets böjningsformer skilja sig, nyttja det sednares, utan endast der jag, från min ståndpunkt, alldeles ej kunnat undvika det. Som förevarande arbete är skrifvet på orimmade versslag, så behöfde jag nemligen *endast då nyttja talspråkets böjningsformer, när deras olikhet från skriftspråkets tillika blef en olikhet i antalet af stafvelser i ett ord*. Der så icke är, utan der skrift- och talspråkets böjningsformer, ehuru olika, likväl är lika till stafvelse-antal, kunde jag gerna begagna tills vidare den skriftsvenska formen, emedan den då, när som helst, kan utbytas mot den motsvarande talsvenska formen, utan att bryta versen 2. Ehuru jag sålunda sökt att så litet som möjligt aflägsna mig från det allmänna skriftbruket, så har jag ändå, genom denna regels följande, vunnit hvad jag önskade, eller att hela dikten hvilket ögonblick som helst kan uppläsas med genomfördt talsvenska böjningsformer öfverallt, utan att ändra eller bryta en enda vers.

Såsom en egenhet kan nämnas, att Danmarks sednare skalder, från och med Oehlenschläger till de nyaste, ha följt samma öfvergångs-regel, fastän, som det skulle kunna synas, endast instinktmessigt och omedvetet; ty spridda undantag påträffas i deras skrifter, och vid rimmad vers, der sådan förekommer, är denna regel i allt fall ej tillfyllestgörande. – I Norrige, med den djerfhet, som tillhör ett ungt land, har man gått längre, och

en daglig tidning, Aftonbladet, den andra i ordningen i landet, har afkastat alla sådana konstlade olikheter mellan tal- och skriftspråkets böjningsformer, d. v. s. den begagnar aldrig någon pluralböjning af verberna; ty i Danskan eller, som är detsamma, de bildades språk i Norrige, skilja sig tal- och skriftspråkets böjningsformer endast vid verberna.

Jag har likväl ingalunda haft någon lust att uppträda såsom en sådan anfallande och reformator, utan jag har endast velat hålla mig återtåget öppet, då vid den i alla fall snart uppstående striden talspråket segrar och skriftspråket nödgas följa dess lagar. – Väl sannt, dessförinnan lär nog denna dikts såpbubbla brustit och återgått till sitt intet, såsom så många andra illusioner! Man kan dock mycket väl ana sitt verks kortlifvade beskaffenhet, utan att likväl sjelf vilja rita föråldrande skrynklor i anletet på detsamma.

DIAMANTER I STENKOL.
Från
LONDON.
Kanalen.

Till strids, till strids, ni Nordsjöns vilda böljor!
Hör, stormen blåser i sitt kopparhorn!
Till strids, emot Atlantens öfvermod!
Ej Nordens bölja räds för Oceanen.

Se, solen blödande i vester sjönk
Och natten kommer – han är Nordens broder;
Till strids i skuggan af hans svarta fana,
Den molnomfladdrade med blixtar på!

I trånga passet mellan Galliens düner 3
Och Albions spöklikt hvita kritbergskust,
I remnan mellan tvenne länders hat,
I hafvets Thermopyler, i Kanalen;

Der skall det stå, det elementers slag,
Der skall bland bankar, grund och dolda reflar
I natt den gröna Nordsjöns bölja blandas
I brottning med Atlantens blåa här!

Välan, skjut ut; ty stunden är beläglig!
När vinden leker öfver krusad sjö
Och solen strålar gynnande från skyn
Och ingen fara hotar trygga seglarn;

Då tycks natur'n med styrkans godlynthet,
Med leende fördra' vårt öfvervälde;
Då syns den mäktig i sin stilla storhet
Och menniskan på nåder spiran för.

Men när med hejdlös vildhet stormen skränar,
Och böljan reses lik en rörlig alp,
Och störtar ned liksom ett ras af snö,
Och allt är svindelhöjd och afgrundsklyftor;

När molnen gömma alla himlens ljus,
Och natt och mist och mörker hölja kosan,
När brutna vågors dån bedöfvar örat,

Och dolda klippor gömma dubbelt hot;

Då är det stolt att stå på däck vid rodret
Och trotsigt le åt all naturens makt;
Att se hur skeppet bryter vind och våg
Och går sin ban och viker ej till sidan;

Att se maskinens lugna jättekraft,
Som omotståndligt hvälfver smidda hjulen;
Att se kompassen, fastän skrämd den darrar,
Med pligtens trohet visa oss vår väg;

Då är det stolt att menniska få kallas!
Då ljuder genom stormen Skaparns ord:
»Går ut och råder öfver haf och jord!»
Ja, då är menniskan naturens herre!

Från Dover till London.

Högsommarsol strör guld från ljusblå sky;
Vår kosa för oss öfver böjda slätter;
Ett nät af gröna häckar fängslar fälten
Och spridda jätteträd bland skördar stå.

Der framgår plogen, vänder svarta tiltan;
Ett starkbygdt hästpar drar den, som på lek,
Och plogkarl'n, stolt och nöjd, vid fårans slut
Ser sig tillbaks och ser dess linieräthet.

Vid vägen här, ett led af skördemän.
Bland sädens gyllne trängsel härja jernen,
Och hvetet stupar under handgemänget
Och sätts i skylars fängsliga förvar.

Och der, en nöjd och välfödd boskap vandrar
Och trampar vårdslöst ängens täta gräs;
Men herden med sin hund en ullig flock
Längs torra åsens magra sida drifver.

På åkersluttningar och dälders grund
Stå hvita byggnader i trefna grupper:
Helt obetydlig farmerns egen boning;
Men stall och gårdar vida, logen stor.

Ett flitens land, ett land af mensklig lycka!
Gudomlig lycka är en evig ro;
Men mensklig lycka bor i verksamhet,
I flit – en flit med frukt på sina grenar!

Dock, öfver himlen simma spridda moln,
Dess ursprungsklarhet störs af töckengrupper,
De flesta lätta strömoln blott; men stundom
En dyster sky af återhållen gråt:

Vår snabba färd går fram bland landtlig lycka,
Bland friskhet och natur; men här och der
En köping möter med sin stenkolsrök,
Och stundom, som ett åskmoln, en fabriksstad.

Sist molnen skocka sig vid himlens rand,
I rök står hela norra horisonten.
Se, tåget ilar med fördubblad snabbhet!
Hör, ångmaskinen tjuter högt af fröjd!

Hvart bär den vilda färden, hvad är målet?
Se, töcknet nalkas, vidgar sig och höjs,
Och himlens blå försvinner, solen släcks,
Och jorden inhöljs i det gråa dunklet!

Och allt uppslukande, det står till slut
Liksom ett Kaos mellan jord och himmel.
Dit in, dit in! Vår resas mål sig gömmer
Derinne likt en verldstor hemlighet.

I dimmig storhet, lika urtidsjättar,
Ur dunklet torn och dômer skymta fram;
Och hör, millioners sträfvande och lif
Ur töcknet tala med ett verldshafs stämma!

Dit in! Men, fastän tåget störtar fram
Med åskans dån mot målet för min längtan,
Långt snabbare ändå, likt blixten, tanken
I förväg ljungande i dunklet slår.

Och vid min anings sammanträngda blixtljus,
Jag ser verldshandelns stora hjerta slå;
Jag ser den arbetsflitens hufvudpuls,
Som jagar lifvets ström kring hela jorden;

Jag ser en brännpunkt för en menskostam,
En stam, som verldar skapt och ännu skapar;
Jag lyss till sorlet af millioner röster,
De tala efterverldens modersmål;

Jag ser i outredligt hvimmel blandas
Med frihet slafveri, och guld med nöd;
Jag ser derinne verldens största nu
Och utgångspunkten för dess framtid: London!

Parliamentshuset.

En präktig byggnad der på Themsens strand!
Mot skyn den sträcker sina torn och tinnar;
Och länge flodens snabba bölja följer
Dess rika Anglo-Göthiska façad.

Men, inåt land, dess storhet sig förgrenar,
Bland gårdars mängd din fot förirrar sig.

Det är ej längre ett palats du ser,
Det är ett slags förbundsstat af palatser.

Jag älskar denna fria byggnadsstil,
Hvarhelst jag såg den, den mitt öga tjuste;
Med lösa tyglar snillet kör sitt anspann
Och byggnadskonsten blir en dithyramb! 4

Vid klangen utaf Orphei lyras strängar, 5
Så säger sagan, byggdes Thebes mur;
Och metriskt regelrät som Greklands sång
Står Greklands byggnadskonst i ordnad storhet;

Men vildt i harpans strängar Barden grep,
I upplöst versmått flög hans djerfva tanke –
Gothiken kastar af den stränga regeln,
Ett rythmiskt fritt fornyrdalag i sten! 6

Hvem bor derinne i det stolta slottet?
En kejsare kanske med ärftlig makt?
Nej, slottets herrskare är valregent,
En väldig dock: Britanniens fria vilja!

Ett frihetens palats på Themsens strand,
På stranden af ett handelns stora strömdrag!
Väl valdt! Den platsen alltid var den rätta;
Historiens vittnesbörd bekräftar det.

Följ handelns Pactolus igenom häfden7
–En segelfärd väl värd att blifva gjord!–
Hvarhelst dess gyllne bölja slår en kust,
Straxt vaknar lifvet upp och frihet blomstrar;

Men störtas friheten med våld, med list,
Då flyktar floden, söker andra stränder;
En vexelverkan finns emellan båda,
Som mellan jern och en elektrisk ström.

Ett frihetens palats, men hvilken frihet?
Är det den frihet, som, bacchantiskt vild,
På njutning ropar, njutning eller död,
Som ej förvärfva vill, men fordrar delning;

Som, mannen lik i Tusen och En natt,
Vill slagta hönan, hvilken värper guldägg,
På tusen händer dela kapitalet,
Som endast samladt gyllne frukter bär?

Ni svärmare med ungdomsvarma hjertan,
Förlåt mitt skämt, det gäller icke er!
Hänförelsen en ädel blomma är,
Om också ympad på en villomening.

Och ack, hur väl jag kan förstå er glöd,
Er rena harm att se millioner födas,
Att tvina bort i stoftets låga möda,

Dit ingen stråle når af bildnings ljus.

Ja, äfven jag har haft min tid af vrede,
Min ynglingstid af verldsomskaparlust;
Så kom en tid af vanmakts modlöshet,
Och sist en tid af ödmjukhet och forskning.

Ack, lyckan trifs uti den låga däld,
I skötet af den undangömda dalen,
En lysmask, som förnöjd i stoftet krälar,
Med kärleks gudaflamma i sin barm!

Se, derför nu jag mindre ofta suckar
Och klagar öfver mängdens dunkla lott.
Hvad mer om ödets vågskål ojemt står,
När lyckan hör till ovägbara krafter?8

Palatsets port står öppen, utan vakt;
Ty fullvext är den frihet, som bebor det.
Mot hvem behöfver den att skyddas,
Som till sin lifvakt hela folket har?

Träd in! Din fot mot stengolf återljuder
I Göthisk försal, hög och spetsbågshvälfd.
Westminster Hall, du frihets kungasal,
Af vördnad gripen jag mitt hufvud blottar!

Se dessa portar, der på höger hand:
Der inne vägs med lagens krönta vigter
De högas maktspråk och de lågas klagan,
De rikas fordran och de armas gäld.

Här lagen skipas. Låt oss stiga högre
Till lagens verkstad, der den pröfvad blir
I dubbel degel utaf ordets eld,
Tills fram ur profvet kommer äkta klokhet.

Hör Underhuset! Liflig är debatten;
De båda sidorna i huset kämpa.
Hör bifallsropen, och hör klandersorlet!
Se, talarn tystnad midt i stormen står!

En svår, en mäktig konst är talarkonsten:
Den konst, att ställa fram hvad sak som helst
Just så, att – lik ett prisma skickligt fördt –
Den bryter ljuset i den färg, som önskas;

Att hitta vägarna till skilda bröst;
Att väcka känslor upp af tusen arter,
Och, när du väckt dem, att förmå dem glömma
Sin olikhet och sig en enda tro!

Men allvarsam, på glest besatta bänkar,
Med en förnäm och kylig värdighet,
På talarn lyssnande i liknöjdt lugn,
Se Lordernas församling: Öfverhuset!

Ja! svårt är färdas genom stormig våg,
Dock – farans synbarhet din kraft fördubblar;
Men vådligt är det skenbart stilla djupet,
Der strömmar tyst inunder ytan gå.

Westminster Abbey.

Men låt oss lemna stundens tummelplatser,
Der politikens kämpar bryta lans;.
Ty het är dagens mångbeträdda stig,
Och skalden vandrar helst i minnets svalka.

Westminster Abbeys gamla kathedral
Med omotståndlig makt mitt sinne lockar;
En dryck ur vemods helsobrunn skall stärka
Min kraft att glädjas öfver det, som är!

Säg, har du känt den dolda ljufligheten
I smärtan öfver alltings ändlighet?
Säg, har du vandrat på en kyrkogård
Och känt ditt sinne vidga sig af aning?

Säg, har du känt den hemlighet, som bor
I hvarje linie af ett Göthiskt tempel?
Se dessa spetshvalfs dunkla flygt mot höjden,
Se stoftets aningar om evighet!

Och här, här under golfvets kalla stenar,
Här ligger askan af den släckta eld,
Här hvilar i en stor familjegraf
Allt starkt, allt stort, allt snillrikt, England egde!

Låt ögat glida utåt templets längd;
Läs skrifterna på tusen minnesvårdar;
Möt namn från lifvets alla skådeplatser
Och deras namn, som första rolen spelt.

Från krigets röda scen, teaterns tiljor,
Från djuptänkt statskonst och från hofintrig,
Från vettenskapers verld för sig, till slut
De alla samlats hit i blandad hvila!

Och här, der kyrkans tvärskepp skär dess skepp,
Liksom en ädelsten i korsets skärpunkt,
Se »Kungarnas kapell» med kröningskoret,
Der Englands kungathron bland grafvar står!

Och hvilka grafvar? Se, der hvilar Edvard, 9
»Bekännarn», detta tempels Salomon;
Der Henrik, hjelten ifrån Agincourt;
Och Richard, Edvard – alla här de kröntes!

Och der, i sjunde Henriks praktkapell,
Hvad kunglig trängsel utaf krönta grifter!
Och der – hur snart förbi är hämndens fröjder! –
Elisabeths invid Marias graf!

Hvad obeveklig lärospån, Monarcher!
Ett steg till sidan om er kröningsstol
Och grafven! – »Tiotal af år likväl?»
Ett steg, ett knappt, med evigheten mätet!

Och dock, hur denna lärdom är förspild!
Allt jordlif ständigt vandrar mellan grafvar,
Och knappast någon tänker dock på döden,
Och nästan ingen på den dödes dom.

Ack, vanan känslans skygga strängklang dämpar;
Om döden en gång på decenniet kom,
Hur menskan skulle bäfva för dess syn;
Men lian blixtrar jemt, och man den glömmer!

Men låt oss lemna denna sorgsna plats,
Der makten hvilar på sin vissna lager
Och, medan smickret hyllar nykrönt panna,
Den döde suckar under glömskans sten.

»Historien?» – Ja, jag vet, ert bleka minne,
En vålnad likt, igenom häfden går.
»På folkets läppar!» – Låt så vara ock!
Det är och blir ändock ett blodlöst namnlif.

De stora hugg af riddarns tunga svärd,
De blixtrat ut och klingan är förrostad;
Och fältherrns snille och hans djerfva tankar,
Hvar söka dem? och hvar är deras spår?

Provinser, som han intog, återtagits,
Den krigskonst, som han skapat, är ej mer,
Och ni, som rådde öfver haf och land,
Som kräfde skatter ut och gjorde storverk,

Hvad finns väl nu i samma skick som då?
Och hvad står åter af er vishets Babel?
Af allt och alla några namn och årtal!
En tom, en kall, en död odödlighet!

Nej, låt oss gå till dem, som ännu lefva,
Fastän de dött för länge, länge se'n,
Som, fastän kroppen multnat, anden flytt,
Ändock på jorden lefva, verkligt lefva;

Som, fastän stoftet blifvit stoft igen,
Och anden återgått till andars rymder,
Ändock på jorden lefva qvar och verka
På samma sätt, som då de lefde än;

Som än i dag till mången yngling träda,
När han sin lampa tändt en stilla qväll,
Förtälja om sin glädje, om sin sorg,
Och locka tjusningstårar i hans öga;

Som djerft, som en förtrogen vän det kan,

Besöka mången blyg och vacker flicka
I hennes eget rum, och nålen hvilar
Och ungmöns hjerta slår vid vännens ord;

Som trösta åldringen med spegelbilder,
Med återsken ifrån hans ungdoms vår;
Och hör! på scen' med stämma ständigt ny
Sin samtid mana fram för efterverlden.

Ja, låt oss gå till dem, som lefva än,
Fastän de dött för länge, länge sedan,
Till dem, som icke blott i sägner lefva,
Ej blott i ord och ryktets tomma ljud,

Ej blott som länkar i den stora kedja
Af handling, hvilken drager tidens ur;
Som ej blott derför stå på minnets blad,
Att hvad de gjort uti dess följder qvarstår.

Nej! låt oss gå till dem, hvars hela jag,
Hvars känslor, tankar, hjerta, själ oss möta
I deras verk – till männerna af verklig,
Personlig, lefvande odödlighet!

Rättvisan har sin gång omsider likväl,
Och de, som slösat för sin storhets skuld
Millioners sällhet och millioners lif,
De multna nu i sina grafvars glömska;

Men de, som offrade sin tid, sin kraft,
Sin del af lifvets mångomstridda fröjder,
Dess guld, dess makt och all dess Marthas omsorg,
Och valde ringhet och den bättre deln,

Försmådde tända lidelsernas fackla
Och sammanträngde ungdomsblodets eld,
Tills af förkolad längtan och begär
De brände ut det skönas diamanter ...

Nej, skaldens lif är ej en bacchisk yra,
Och verlden litet vet dess verklighet;
Det sköna är en obeveklig Gudom,
Det fordrar offer och försakelser.

Förlorad är den skald, som söker lyckan,
Och, ställer den sin fägring på hans stig,
Ej blomman, blott dess rot, han taga får
Och sätta om den i sin eftertanke.

Han får ej egna sig åt lifvets fröjd;
Han skall dess skimmer endast återspegla;
Han skall förstå och han skall veta allting;
Men lefva blott att ge det sköna form.

Odelad dyrkan fordrar idealet,
Och ingen tvenne herrar tjena kan;

Ty äfven verkligheten ger sig blott
Åt den, som bjuder sina krafters summa.

Men de, som lefvat detta inre lif,
De skrifvit af sin skuld till dödligheten;
De ha ej lefvat för det yttre lifvet,
De dö ej heller, när det yttre dör.

En skald ej dör – det är: ifall han lefde!
Apollo ger sin gnista efter nyck,
Han fordrar allt af dem han en gång valt,
Men fåfängt offras allt, om han ej valde! –

Poets Corner. 10

Och derför just der hjertat skulle slå –
Om denna kathedral, om stenkolossen,
En varelse med lif och anda vore –
Har skaldekonsten fått sitt hvilorum!

»Poets Corner», med en vördnadsrysning
Inom din helga krets jag träder in!
En vrå af kyrkan blott, ett ringa rum –
Ett ringa? Ja, med jordisk måttstock mätet!

Men upp från lifvets hämmade Jordan
Ditt öga lyft mot sångens himlarymder,
Der far Elias i sin vagn af lågor;
Hvad här han kastat, det var manteln blott. 11

Odödlige, i skuggan af er storhet,
På vinglös lyra några korta slag!
Jag vet: till spegel höfs en ocean,
Men hvi förneka källan rätt att spegla?

I södern re'n, liksom en fackla, tänd
Vid gnistorna från slocknande ruiner,
Italiens vitterhet sitt skimmer spridde
Bland spillrorna af forntids mästerverk;

Men dunkel låg ännu kring nordanlanden,
Som nattens norrsken lyste Eddans sång,
Och medeltidens folkdikt purpurstänkt
Med gryningsrosor skumma horisonten;

Dock, allt var obestämdt, blott förebud,
Blott aningar om hvad, som komma skulle,
Den nya dikten med Germanisk grundton,
Vår tids, den nya tidens, segersång!

Det språk, som England talar, är det Sachsiskt,
Latinskt, Fransyskt, Normandiskt eller Danskt?
Det intetdera är, och det är allt:
En treklang af Germaniskt, Klassiskt, Galliskt.

En mångfald strängar – strängaspelet ett!

Och Shakespeare tog det nya instrumentet
Och stämde det till verldens framtidsskala
Med sekelsnillets siaregehör!

Och solen kom! Och vägen den var funnen!
Väl sannt, man sedan vilsefor på nytt.
Först efter åldrar felet varseblefs;
Men då, hvart vände man tillbaks? Till Shakespeare!

Hans storhet heter: Fordom, Framtid, Nu.
Förändrarn krossar ärfda formers bojor;
Profetens stjerna lyser efterverlden;
Ur stunden Skalden soffrar evigt skönt!

Ja, Albion, ödets hand dig rikt begåfvat!
Hur få de land, som en af dessa egt,
Som skapa ensamme en vitterhet!
Och dig, som William egt, dig skänktes Walter! 12

Och der, den blinde Milton! Han, som först,
När hvardagsljuset från hans själ blef utstängdt,
Blef varse fullt sitt eget snilles flamma,
En stjerna, han ej såg, då solen sken.

Du dagens sol, hur mången ädel stjerna,
Som skyms af dig, är större dock än du!
Och hvarför syns den ej? Den går för högt!
Vill stjerna bli bemärkt, den skall sig sänka.

Bland dagens politik hans snille blef
Ett svärd af lågor i partiets händer;
Men natten kom! Då såg han stjernan åter,
Och ett förloradt paradis han fann.

Ben Jonson, Chaucer, Spencer, Dryden, Thomson –
En främling jag blott känner edra namn.
Men England, hvarför skall jag sakna här
Din sista stora ära? Hvar är Byron?

Childe Harolds skald, tag mot min enkla tack!
Hur mången timmas njutning du mig skänkte!
Hvem kan, som du, i några gyllne rader
Frammana själen af ett lands natur?

I Harolds leda vid sig sjelf och verlden,
I Juans blomsterkrossning, Manfreds trots, 13
I skönhet speglar du ditt eget Jag;
Men mig du tjusar, när ditt sjelf du glömmer.

Fördrif från Póets Corners undantag
De hvardagsnamn, som sudla ned dess väggar;
Fördrif dem, England! Plats för dina skalder!
Bjud Byrons aska in, och Moores och Scotts!

Dock – lemna Händels qvar. Han var en främling;
Men han var stor! Och samma toners språk

Musiken talar genom alla land.
»Messias'» tonskald tillhör templets hjerta! 14

Men tyst! Hör, orgeln vaknar, brusar! Se!
I koret skaran samlas – messan börjas.
O strömmen toner, genom pelarskogen!
Tyst, tanke, tyst! Låt själen lyssna fritt.

Du känslans konst, musik! Du luftens dotter!
Du ande, kommen från en bättre verld,
Osynlig såsom alla himlens barn,
På stämman, Engel, vi ditt ursprung känna!

Hör dessa djupa toners dystra gång!
Se syndens afgrund och hör lagens stränghet!
O brusen toner, genom dödens gårdar!
En ljufhet bor i sjelfva domens röst.

Hör denna klara stämma lik en ljusning!
Hör denna korus lik en ström af tröst!
O nådens hemlighet, o kärleks ljus,
O himlens lif och jordens återlösning!

Musik, musik, du själ i templets sten,
Du milda tolkning af dess dystra frågor!
Musik, på dina vingar tag min ande!
I ödmjuk vanmakt tystna mina ord.

Hyde Park.

En härlig dag, en sällsynt dag i London!
På molnfri himmel rullar sommarsol,
Och, lik ett klot af kopparblandadt guld,
Vi se den stråla genom stenkolsröken.

Men qvaf är gatans luft, och detta torg,
Med trädbevuxen, grön och vänlig gräsplan,
Är endast en oas i denna öcken
Af buller, brådska, menniskor och hjul.

En dag som denna man behöfver andas,
Och hundratusen, liksom jag, det känt.
En rastlös ström af lif går vesterut.
Dit ut, till parkerna – till »Londons lungor»!15

Ha! rymden vidgar sig. – Man andas fritt!
Se solen i triumf på högblå himmel!
Känn vindens kyss och se de mörka träden!
Välkomna, Hyde Park, dina gröna fält!

En präktig port, en kejserlig triumfport,
Och högst på bågens hvalf, som en magnet
För folkets blickar, på sin fullblodshäst
Betänksam sitter Englands älsklingshjelte.

Det är ej svårt att få ett fritt folks gunst;
Men icke en bland tusen har det lyckats
Att intill slutet denna gunst behålla –
Han, äfven han, dess vexling stundom känt!

Förlåt mig, store man, förlåt mitt öga;
Men genom glorian ack, jag ser – din drägt!
Vid löjets Gudamakt jag dig besvär,
Säg, bär du ej – en guttapercha-kappa?

Nåväl! Klimatet också fuktigt är;
En nationel staty skulptören ville,
Och paraply ej passar uniformen;
Hvad återstod, om ej en »waterproof?»16

En ström af vandrare och equipager.
På lätta hjul den öppna vagnen flyr;
Ett blondt, aristokratiskt liknöjdt par,
Och fyra hästar af Arabiskt stamträd!

Nej hur buccoliskt! Der gå får i bet! 17
Virgilius, kom och sjung om landtligheten!
Men hör, musik der borta under träden,
Vid blåa vattenspegelns rand. Dit bort!

En sky utaf damm och hofvarna smattra mot marken;
En lefvande storm från salongernas lysande höjd;
Gif plats! Amazoner och Dandies i täflande fart;
En luftig galopp och en plötslig skakande tvärhalt!

En eldig Spanska klädd i nattens färg,
Med spetsmantillan öfver svarta lockar,
Med blicken nedsänkt lik en kufvad låga,
På knä på kathedralens marmorgolf!

En yr Fransyska gnistrande i dansen,
En fosforeld af qvickhet och af köld!
En Italienska lutad i sin loge,
Med vårdslös glöd af klassisk skönhet adlad!

Men Englands blonda adelsdam till häst,
Med drägt och lockar flygande för vinden;
Ett farligt språng, en graf, en häck, en stenmur,
Och bleka kinden röd ett ögonblick!

Oxfordstreet. City.

Musiken tystnar, folk och vagnar skingras.
Jag följer strömmen utan stadgad plan
Och drifves viljelös till parkens gräns
Mot Oxfordstreet, mot Londons hufvudådra.

Och der vid porten står en omnibus.
Den går till staden; det är just min afsigt.
Dock – upp på taket! Skalden trifs på höjden.
Kör till, demokratiens equipage!

Hvad hvimmel, vagnar, giggar, omnibusar,
Och höga kärror med sin tunga last!
Hur trottoiren krälar! Filosof,
Säg, hvad är skilnaden ifrån en myrväg?

Och dock, hvad makt i menskans viljas kraft,
Hur den ej blott de döda ting beherrskar,
Men sjelfva lifvets former! Se vid kärran
Den bryggarhästen der: en raggig klump,

En härmad elefant, maskin för dragning!
Och der, fast kufvad utaf ryttarns hand,
Se fullblodshästen, darrande af eld:
En ökenvind af idel glöd och snabbhet!

En ändlös bod-följd, ifrån sko- till bok-!
Fullständig kretsen är och intet fattas
Af allt hvad vanan och naturen fordra,
Af verkliga och konstlade behof.

Men vidare vi rulla. Kretsen börjas
På nytt, och åter och igen på nytt;
Ett evigt enahanda: låga hus
Med nedrökt yttermur och inre trefnad.

Man älskar ej i England stora hus,
Ej kontinentens menskomagasiner,
Der hela skaror utaf hushåll staplas
Uppå hvarandra under samma tak.

Nej, likt det fasta skalet, som bevarar
Den undangömda kärnan frisk och sund,
Vill Engelsmannen att hans boningshus
Skall passa jemt omkring det stilla hemmet.

Han lefver också i en glödhet storm
Af täflan, brådska, vexlingar och hvimmel,
Behöfver derför mer än andra ega
Uti sitt hem en Archimedespunkt!

Och Londons storlek derför först du fattar,
När med dess afstånd du bekantskap gör.
Det är en ändlös jätteaddition:
Hvar siffra liten, men ofantlig summan.

Var helsad Mammon! I din hufvudstad,
I »City» in vi rulla – det vill säga:[18]
Vi skrida fot för fot. Hvad gräslig trängsel!
O Pegasus, slå dina vingar ut!

Christoffer Wren, till höjden af din tanke,
Till toppen af St. Pauls kupol jag flyr.
Man ej förstår vår samtids poesi,
Om ej den ses i stort och i sin helhet!

I ingen tid hvar del var poesi,

Vi se ej bristerna, ty hur vi slipa
På häfdens synglas, afstånd blir dock afstånd –
På afstånd sedd vår jord en stjerna är!

Öfversigt från St. Pauls Kathedral.

Säg, har du sett ett rykande vulkanfält –
En knagglig stenslätt af en gulbrun färg,
På tusen ställen röken bryter fram,
Här är en sträcka fri, der allt i töcken ...

Se der, ditt första intryck från St. Pauls.
Först småningom ditt öga taflan reder;
Det följer Themsen, uppdrar stadens delar,
Och sist, du sorlet hör och hvimlet ser.

Och saknar dock ditt första intryck sanning?
Se elden, i naturens rike spridd,
Hvarhelst den skapar nytt, den först förstör.
Gör icke menskoslägtet sammaledes?

Och sist, se elementet sammanträngdt!
En alltförstörare dig tycks vulkanen.
Och dock, det är den kraft, som ensamt mäktat
Att bryta jordens flacka urtidsslätt,

Att resa upp mot skyn granitens kammar,
Der malmen göms och elfven springer upp.
Hvad vore jorden utan berg? En stepp,
En väderbiten slätt, bebodd af herdar.

Det är den kraft, som skapat, skapar än;
Men ack, den kraft också, som hemligt hopar
Dernere massor lättantända ämnen;
Den stund, då de få luft, är jorden sprängd!

Ert hjertblod, städer, likt en lava glöder,
Vulkaniskt jäsa lidelsernas svalg!
Natur och oskuld, enkelhet och frid
I rök förgå i denna heta luftkrets.

Och dock, i alla länders häfder läs!
Hvar uppsprang konst och vettenskap och hyfsning?
Hvar uppfanns lagar, föddes ordnad frihet?
Hvar lärde menniskan att mensklig bli?

Ur staden framgick civilisationen.
I städer samlades den andens skatt,
Vårt rika arf ... men ve! om blixten slår
En gång i hopad fattigdom och afund ...

I Hindostans, i verldens urreligion,
Är Skaparn, Uppehållarn, Alltförstörarn
Ett enda väsen blott – en jättesanning,
Som genomgår hvarenda form af lif! –

O civilisation, en verld du skapat,
En verld af mensklig lycka, makt och ljus,
En konstlad verld, som uppehålls af dig,
Men ack, din Schiva-form är pauperismen! [19]

Ve, ve den stund, då nöden vaknar upp,
Sin makt blif varse, räknar sina leder!
Den stunden är Europas drama utspeldt,
Det faller i den graf det gräft sig sjelft.

Och öfver blodruinen går slavismen,
Med natten i sitt spår: en medeltid,
Hvars grundton blir den blinda lydnaden;
Ur Germanismens kaos föddes frihet.

Men lefve ljuset! Må en verldsdel dö!
Hvad mera! Ödets stjerna går åt vester!
Skärp tankens öga, blicka öfver hafven,
Se, tvenne verldars morgongryning tänd!

Må öfvermogna plantan sedan falla,
Dess frö är räddadt i en bättre jord.
Utvandrar-fartyg, om man prejar dig,
Så svara stolt: »Ombord är verldens framtid!»

Hvem vet om icke se'n ett återsken
Tillbakafaller öfver moderlanden,
När stormig natt har rensat bort förderfvet
Och slapphet stärkts af oförfinadt blod?

Men sång, för verlden du förglömmer London!
Förgät ej Ikarus och mins hans fall![20]
Vänd åter till ditt enkla värf: beskrif,
Hvad ögat ser och ej hvad tanken diktar!

Och dock, – förlåtlig var din vilsna färd;
Du står vid källan till den nya floden;
Förlåtligt var att du en stund blef lockad
Att följa med dess dimomhöljda lopp.

Men nu vänd åter! Solen redan sjunker,
Dess strålar gnistra genom glödgad sky;
Vid vesterns rand man anar Hyde Parks fält;
En väldig skugga re'n Westminster kastar.

Mot norr all forskning stängs af hopad rök,
I mystisk gränslöshet försvinner staden;
Men Isis-slöjan rodnar högt i qvällen –
Är det en inre lyckas återsken?

Mot söder blicken far; i blågrått töcken
Den söker, anar stadens fjerran gräns;
Men midt igenom taflan Themsen går
Med broar om sitt lif, likt starkhetsbälten!

Se der vid strand »The Temple»! Denna rymd, [21]

Dit all den tystnad, London eger, flyktat!
En ringmur gärdar om dess stilla gårdar,
Ett dammbord rest mot menskohafvets brus.

Försvunna Tempelherrar, Medeltiden
Var kaos. Brustit hade alla band;
Begreppen: hemland, egendom och lag,
Man hade nästan bortglömt under stormen;

Men hur förvirrad tiden också är,
På djupet qvar af mensklighetens hjerta
En ordningslängtan göms, som icke slocknar,
En samhällsdrift, som ständigt bryter fram.

Från denna drift sprang upp i medeltiden
Allt ordens-, gille-, kloster-, riddarväsen.
Det har försvunnit med sin orsak. Ordning
Blef regel, undantag ej mer behöfdes!

Men öfver platsen stannat qvar en flägt
Af ordensstränghet, och en talrik ungdom
Så tyst derinne bor. Bland gammal ordning
Den läser ostörd nutids digra lag.

Här nedan ha vi Börsen, Mammons tempel;
Dock offertiden är för dagen slut,
Och rörelsen der nere saktar af;
När solen sjunker, blir det ebb i City.

Följ Themsens lopp! Der är den sista bron.
Se, böljan straxt af tusen skepp belastas;
Men under broarna, längs hela ytan,
Drakynglet rykande far af och an!

Och der är Towern. Hur dess fönster glimma![22]
Är det bankett derinne? Akta Er!
Gå icke dit, der mord och falskhet bo!
Hör Shakespeares varningsröst! Gå ej till Towern!

Och der, der ha vi »Dockorna» till slut. [23]
Verldshafvets svanor, nu, med stäckta vingar,
Ni ligga fångna i de gräfda hamnar,
Och flykten är omöjlig, slussen stängd!

Men rundtomkring, i magasinpalatser
Man staplar upp den last ni burit hem.
Vid Hermes! Denna syn är värd att se: [24]
En uppbördsstämma ifrån hela verlden!

Tropikens kryddor, Grönlands hvalfiskben,
Kamtchatkas zobel och Ohios bomull,
Vestindiens socker, Kinas thé och silke,
Australiens guldsand, Skandinaviens jern!

En botanist af fröet eller frukten
Kan känna nästan hvarje jordens växt,

Och, stärkt af fantasi, hans blick kan se
Uti en samling frön all verldens flora;

Men, om du är en botanist i stort,
Gå genom Londons dockors magasiner,
Och se ej blott naturens alla riken,
Men menskoflitens med, i samlad frukt!

Handeln.

O England, handelns, industriens hjerta,
Blott på dig sjelf du tänker, säger man.
Hvad är väl din förtjenst? Du söker vinst,
Och vinsten är belöning nog för handeln.

Men lyrans rena klang, historiens pris,
Bevara dem för mera ädel sträfvan!
Besjunga handel, industri och guldtörst?
Till Mammons harem sånggudinnan såld!

Betrakta handeln först och döm den sedan;
Men stadna ej vid yttersidan blott;
Gå in till grunden och på samma gång
Förfölj igenom häfden handelns verkan!

Ja, Handeln! Ho är den, som neka kan,
Att egennyttan tycks dess enda drifkraft?
Men hvad har mera vidgat slägtets synkrets?
Och hvad har mera väckt dess sinneskraft?

Och hvad har mera stärkt den djerfva känslan
Af oberoende, all frihets grund?
Ej utan skäl fick guldet solens färg.
Hvad spridde ljuset mer än vinstbegäret?

Tag krigiskt mod och ärans ädla glöd
Och menskokärlek och hvad allt de kallas,
De ädla drifterna i menskligheten;
Väg deras frukt emot hvad handeln gjort!

Är då den dolda makt, som allting länkar,
En Jesuit i stort, Lojolas sats:
Att »ändamålet skänker medlet helgd»
Den grundlag, enligt hvilken verlden styres?

Jag tror, att slägtet är ett fallet ting,
Jag tror, att ordet till den dunkla gåtan
Är: verksamhetsbegäret, denna oro,
Som tusen former tar; men är blott en.

Och hvad är verksamhet? Den är den stege,
Som Jacob drömmande i öknen såg;
Vårt slägte kämpar, »släpper Herran ej
Med mindre han välsignar det ånyo!»

Du själ, som sträfvar för odödlighet,

Du vinstens son med band af guld för ögat,
Och du, som offrar allt för ljus och sanning,
Och du, som drifs blott af ditt maktbegär;

Blott skilda verksamhetsbegärets uttryck!
Mer ädel själ, mer genomskinlig form!
Hos alla flammar eller glöder svagt
Den helga oron, menskoslägtets räddning.

Ty hvad vi kalla lumpen lust till makt,
Och ännu mera lumpen vinningslystnad,
Är växter, som i verldens luft förvuxit;
Men fröt är ofvanfrån och roten god.

Och derför handelns träd– fast omedvetet–
Ja, sjelfva ockrets buskväxt, bär en frukt,
Som näring är för slägtets högre lif;
Ty roten heter verksamhetsbegäret!

Af frukten skall man dömma trädets art.
Är roten ond, då blir dess frukt en giftig;
Men hvarje riktig drift, om ock förvillad,
– Och utan sin förtjenst – gör slägtet gagn.

Se derför jag besjunger handelns storhet;
Ty den är verksamhetens hufvudform,
En form, som fattas, så af hög som låg,
Och genomtränger alla lifvets grenar!

Meeting i Exeter Hall.25

Men solen sjönk, af skuggor staden höljs,
På kyrkans kors en sista rodnad dröjer.
Se gasen tänds! Millioner punkter glimma.
Det är som vore qvällens dag af guld.

Jag stiger ned från ensamhetens höjder.
När mörkret kommer, känner menskan bäst
Att hon behöfver sina likars hjelp.
Dröj i ett tempel, i en skog, om natten!

En lustig procession längs gatan der,
En rad af pojkar klädda i annonser!
På rygg och bröst, messhakar likt, de hänga.
Låt se! Hvad är det, som de lofva oss?

»Stor Meeting i Exeter Hall i afton!»
»Ned, ned med taxan uppå kunskap! Ned!»
»All Tidningsstämpel bort!» Och Cobden sjelf,
Den store orostiftarn, der skall tala!

Låt se!... ej någon tid förloras får!
En präktig hummer ligger röd och skiner
Bland fisk och ostron der i bodens fönster:
En lyckad middags-improvisation!

En jättesal, der bänkrad efter bänkrad
I halfkrets stiger. Tusenden ha plats.
I fonden, på en scen, står talarstoln.
Man talar re'n; hur tyst är menskomassan!

Politisk vana och politisk takt!
Hvar enda Engelsman förstår fullkomligt
Att fullt sin rätt begagna att sig yttra;
Men han förstår också att stadna der!

Min tanke flyger ned till Barcelona:
Förbjudet folkets älsklingsnöje var;
Tjurfäktning ej i staden hållas fick,
Hvarför? – Fick folket samlas – genast uppror!

I England hundratusen träda hop:
De tala, vända upp och ned på staten –
I orden; granska lagar och regering
Och – sända in en jättepetition!

Offentlig vana och offentlig barndom!
Betrakta frukten af förmynderskap!
Nej, tag blott lindan af så småningom,
Och snart skall folket ej behöfva vaktas!

Men talarn tystnar. Svaga bifallsrop.
Han var ej mannen. Här behöfs helt annat:
En Eolus, som alla vindar löser,
Ty hafvet upprörs icke af en flägt.

En plötslig yrsel; hela sal'n i uppror!
Man hurrar, skriker, hattar kastas upp.
Man sitter ned. Så tyst som i en graf.
Och der är Cobden! Nu han börjar tala!

Hvad blandning – sanning hel och half, med falskt!
Men när en stund jag lyssnat, tror jag nästan,
Att åratal all verldens sträfvan riktats
Mot tidnings-stämpeln – – åt mig sjelf jag ler!

»Tag tidnings-stämpeln bort! Hvad gyllne tider,
»Hvad kunskap, välstånd, sanning, hög kultur!
»Hur folket känner hvarje del af nu
»Patentfördolda statsmaskineriet!»

»Hur allt bedrägeri omöjligt blir!
»Tänd i en stad blott några jättelampor:
»I mörker nästan allt; men dela ljuset
»I tusen smärre lågor – allt blir klart!»

»Månghundradubblas måste tidningspressen,
»Och kunskap snabbt till alla spridas ut.
»I vår tid nyhet gäller lif och död,
»En underrättelse kan rädda tusen!»

»Och utom detta gagn för hvarje stund,
»Hvad är det bästa sätt att sprida bildning?
»Begär till nytt! Det är den första formen,
»Ett första steg, som för till kunskapslust.»

»Hur kan man tro, att folk skall köpa böcker,
»När mången blott med möda läser tryckt?
»Gif läsningsvana för att veta nytt!
»Slå porten upp för civilisationen!

»För stämpelskattens bibehållande
»Blott gamla svarta skäl och egennytta.
»De stora bladen glada bära bördan ...
»Hvarför? Ty den förkrossar alla små.

»Kan folket köpa Times, som kostar sex pence? 26
»Fri handel! Billigt nytt! Men saken är:
»Man hatar sanningen»... Jag klappar med,
Ty bifall värd är hvar fulländad konstnär!

Tidningarnes dubbla betydelse.

Ni alster utaf verldens nya skick;
Af våra fria staters form och storlek,
Den er ännu föraktar, tidningar,
Han glömt sig qvar i längst förfluten tid.

Då staden var en stat, Athen ett rike,
Och hela folket samladt på ett torg,
Då var det talta ordets herrskartid,
Demosthenes till hela folket talte;

Men när ett folk blef millioner starkt,
Och utbredt öfver tusentals qvadratmil,
Då fann man upp en nödhjelp: valda ombud;
Ett folk i kort och fattligt sammandrag!

Der kom det talta ord på nytt till heders;
Men nödhjelp nödhjelp blir och folket står
Der utanför på gator, fält och berg;
Men pressen kom och talade till alla!

Vår ålder är det tryckta ordets tid.
En annan kommer kanske, då en stämma
Elektriskt på en gång till hela folket,
På tusen ställen samladt, tala kan!

När verlden mättes upp med några stadier,
När Grekland verlden var, hur snart, hur lätt
Hvar händelse var känd af hvarje del!
På torget folket hörde stundens häfder.

Men när från Medelhafvet upp till pol’n,
Ifrån Atlanten bort till Rysslands skogar,
Kulturens verld blef utsträckt, uppfanns posten;

All verldens nyhetsbörda brefvet bar?

Men pressen kom och tryckte bref till verlden.
Det skrifna ordet blygsamt återgick
Till enskildt samtal, fast på afstånd fördt;
Men tidningen blef dagens verldshistoria. 27

Nattstycke.

Dock – sammankomsten slutats längese'n.
Min fot, hvart har du sedan fört min ande?
På en af Themsens broar! Sen är timman
Och natten re'n det nya dygnet födt.

Hur klart! Verlds-stadens hundratusen eldar
Med menniskornas oro somnat in,
För mörkrets vingar röken flytt, och svagt
Är stadens sorl: en ocean som sofver!

Hur obestämda alla former bli
I månsken, denna bleka dröm om ljuset!
Hur ovisst allt i blåa dagern tecknas!
Blott skuggan tydlig är, bestämd och stark!

Se Pauls-kupolen knappast fattlig, mystisk,
Storartad, dunkel, som en mensklig dogm
Omkring en evig sannings gömda ord;
Men nedanför enväldigt herrskar natten!

Der, längre bort, en skog af master rest.
De nakna spiror ovisst sammanblandas –
En vindflägt blott, och kanske fördes flottan
Bland molnen bort, liksom en dimmig lögn.

Och hör, den lider, natten! Tiden flyktar!
Hur hemsk och matt är klockans fjerran klang!
Och hör, dess dofva slag från torn till torn
Besvaras – nalkas – dör – en gastlik fuga! 28

Der nere mumlar flodens svarta våg.
De blöda, jordens ådror, för dess näring!
De gråta, himlens skyar, kring dess vagga!
Till djupet stum den bär sin hemlighet.

Hur dödsblek är i natt den kalla månan,
Der fram den skrider öfver stjernigt fält!
En vålnad af en död och utbränd verld
Ibland milliarder stolta solsystemer!

O tanke, tanke, du som dig fördröjt
Vid jordens äflan och vid tidens frågor,
Som fröjdat dig åt stundens tomma sträfvan
Och stolt betraktat menniskornas verk,

Se evigheten och oändligheten!
Se tidens intethet! Hvad är ett lif?
Och menniskan? Se, jorden är ett grand!
Du nattens hvalf, förskräcklig är din storhet!

En anblick af en mörk och stjernig rymd –
Ett bad, från hvilket själen återvänder
Förkrossad alltid, ofta ren och ödmjuk,
Och stundom stark af trons odödlighet.

Men stundom, ack, med tviflets kramp i hjertat,
Odödlighetens droppa löst i dunst,
Förspridd i lifvets stora element;
Och jorden, menniskan och allt blir intet!

Du evighetens mörka Sphinx, ack, snart 29
Du sjelf skall nödgas att besvara frågan.
Ve mig, om ordet är min bleka fruktans,
Och kanske äfven om mitt hopp är sannt!

Naturens lugn! O själ, din vilsna oro!
Känn daggens gråt! Se månans brutna ljus!
Sök tankens klarhet ej! O känslans tröst!
O alltets skönhet, nådens återstrålning!

Från
OXFORD.
Universitetet.

Du stad af klosterlika lärdomsskolor,
Af medeltid bebodd af klassicism!
Derinne lärarn unga sinnen stärker
Med Greklands vishet och med Romas jernspråk;
Men rundt omkring Gothiken står och hemligt
I hjertat präglar in det gamla Englands bild.

Ty man kan lära mycket utur böcker,
Och mångförstärkt blir tryckta ordets makt,
Om lärarn vetat att sin stämma göra
Ej fruktad blott och icke endast vördad;
Men älskad af den unga lyssnarskaran,
Som vant sig finna der orakelspråkens ord.

Men omotståndligt, fastän omedvetet,
På varma sinnets ännu mjuka malm
Den yttre verlden och dess former verka;
Om rätt du känna lär den vuxne mannen,
På djupet af hans lynne lätt du spårar
Hans bildningsålders orts fördolda anletsdrag!

Betrakta »Eton», skolan i »Westminster» 30
Och andra deras likar, tänk dig se’n
En gosse, fostrad från de späda åren
I dessa klostergångar, dessa salar

Med hvälfda ektak, höga spetsbågsfönster,
Der hvardagsdagern får en helgdagsvärdighet.

Följ sedan ynglingen till nästa trappsteg,
Till Oxfords lärda universitet;
Han blir en medlem af ett slutet »College»,
Tar drägten an och underkastas reglor,
Som dela tiden mellan bön och studier,
Emellan lärosal'n och stiftelsens kapell.

Till sist, med slutad bildning, vuxne mannen
I verlden träder ut, i lifvets storm,
Der allt är frihet, obegränsad täflan,
Och makt och rikedom för alla öppna,
En stor, omätlig, glödhet rännarbana,
Der segrarn höjs till skyn, den slagne skonlöst glöms.

Då skingrar verkligheten klosterskuggan;
I verldens skola görs hans bildning om;
Han blir en praktisk man, en man af framåt;
Han störtar in på banan med de andra;
Han håller tal, han bygger, handlar, reser,
Och bär sin ringa sten till slägtets Babelstorn.

Men detta allvar, helgd för häfd och plägsed
Och kärlek till det gamla, denna grund,
På hvilken han sin djerfsta nyhet bygger,
Och denna sedligt starka, kristna anda ...
Jag tror mig se en Göthisk byggnad tecknad
På själens bottengrund hos hvarje Englands son!

Ja, konsten har en praktisk vigt tillika!
På ungdom former verka mer än ord.
All konst är »bildande» i dubbel mening,
Men byggnadskonsten mest! Skulptur och målning
Sitt formspråk låna; byggnadskonsten skapar
Så form som innehåll, är snille obemängdt.

Hur ljuft att andas ut i stilla Oxford!
Du Londons hvimmel! Verld i sammandrag!
Du gaf mig nöje, vördnad – sist beundran!
Och glödgad viljas stål blef dubbelhärdadt
Vid tanken på vårt land och ack! dess ringhet;
Men här, här är så tyst, här hör man hjertats slag!

I Magdalena-skolans dunkla trädgård
Hvad ljuflig vandringsplats vid flodens strand!
En stilla cell i detta gamla College!
Ett lif af dikt och stora andars sällskap!
Och sist, när strömmen ljufligt tyst förrunnit,
En bädd på klostrets gård inunder ljusgrönt gräs!

Min ande är ett dubbelväsen; blixtsnabbt
Den byter form och uppsyn och natur.

Gif mig en praktisk rol på stoft-teatern,
Och jag skall ha min glädje i att draga
Till nyttans myrstack penning efter penning;
Ty riktar jag mig sjelf, jag riktar ock mitt land.

Jag trifs i verldens larm, i stundens äflan,
Och siffror, paragrafer, åkerfält,
Hvar gång en tid bortåt för dem jag lefde,
Allt mera tjusning fick för mina ögon;
Men tog jag pennan då – att finna versen
Var bryta kärnan ut af all omöjlighet.

Men gif mig stillhet blott, ett skrifbord, böcker,
Och ensamhet och oindelad tid,
Och som en lärka jublande mot höjden
Min tanke svingar sig på frigjord vinge,
Och nuet, forn- och framtid, jord och himmel,
Och allt hvad jag berör, ger diktens återljud.

Jag älskar idealets stilla rymder!
Jag har min lust åt verklighetens strid!
Ett gran tillfällighet i ena skålen,
Och vågen lutar dit. Hvem lär mig välja?
Ty trång är lifvets duk och ack! den rymmer
Ej mer än en bild hel; och hvad du gör, gör snart!

Från
SYDVESTRA ENGLAND.
Shepton Mallet.

Så tidigt solen stiger ur nattens famn
I sommarns ljufva tider af ljus och glöd!
Ur österns röda skyar den bryter fram,
En stor pistill af guld ur en jätte-ros,
Och daggens droppar glimma på gräs och blad
Likt tårar hemligt fyllda af glädjens eld.
Men ej naturen endast, ej landet blott,
Det mångomsjungna temat för lyrors klang,
Af morgonsolens strålar får glans och färg;
Nej! äfven stadens gator och kalkad vägg
Ett visst förklaringsskimmer förlänar den;
Och sjelfva stenkolsröken, ur skorsten der,
Lik dunkla rosenångor sig tecknar af
Mot himlens blåa botten derofvanför;
Ty intet fins i verlden så hårdt och torrt,
Att ej det får en skymt poesi och färg
I dagens som i lefnadens morgonstund,
Och kanske alltid hälften beror derpå,
I hvilken dager saken du varseblir!

Hvi skulle jag då tveka att sjunga ut?
Hvi skulle jag förtvifla, som nyss jag gjort,
Och kasta från mig pennan – mitt vapenstål,

Som troget med mig följde hvarthän jag drog
I obekanta länder på äfventyr?
Nej! intet ämne är i sig sjelf prosaiskt;
Men prosan är i ögat, som ser prosaiskt;
Och England ... Ingen fara! Friskt mod, min sång!
Det är väl mer än möjligt, att dock till slut
Det ändå ingen lyster att höra på,
Hvad vi tillsammans dikta, att följa oss;
Nå väl, vi gå allena, min stackars vän!
I alla fall är ingenting ondt i det,
Att sjunga för oss sjelfva på enslig led.
Men åter till vårt ämne! Så mycket mer
Som dessa tankar säkert ej passa här –
Om någonsin de passa – då just i dag
Vi ämnat lemna städer och industri
Och all den gyllne feber, som vanligtvis
Man menar, när man talar om Engelskt lif;
Och fjerran från maskiner och jernvägsrök
Gå ut i herdebygder och andas in
En landtlig luft i Somersetshire en stund.

Hur tyst är morgonstunden; knappt hörs ett ljud
I hela Shepton Mallet, den lilla stad!
Se der är torget: grånad af ålderdom,
I platsens midt en lutande stenvård står,
Ett halfförfallet minne från medeltid,

Ett kringbygdt kors, ett sådant, som fordomdags,
I Englands gamla dagar af strid och kif,
Man reste upp på hvarje försäljningsplats;
Och helgedomen skaffade handeln lugn,
Och lyste fred kring stället mot riddarns svärd;
En hågkomst från de tider då Mammon, än
Helt späd och liten, växte i kyrkans skydd!

En makadamiserad väg.

Men stadens bom jag hunnit. I bygden ut!
Det smakar skönt att vandra till fots ibland,
Med renseln öfver skuldran i enkelhet,
Att ångans halfgudsvingar försaka fritt,
Att gå helt menskligt, då ila man kunde fram.
Det smakar skönt att dricka af eget val
En enkel dryck ur källan – då vin man bjuds;
Det smakar skönt att visa sin ödmjukhet –
Nå’n gång – och framförallt när det sker af nyck!
En präktig väg, just rolig att trampa på,
Af gråstensflisor byggd på Mac Adams vis.

Elastiskt steget studsar mot grund så fast
Som klippans häll; men utan dess slipprighet.
Den gamle Romarn byggde af sten också,
Af stora block, som fogades noga hop,
Och snörrät vägen gick, öfver berg och dal.
Vår tid gör eftergifter för markens form,
Och ödmjukt vägen letar sitt jemna plan;

De stora gråstensblocken man sönderslår
Och åt de tusen flisor man lemnar se'n
Att sjelfva passa hop sig till slutet helt.
De gamle ville aristokratiskt fram!
Vår tid är demokratisk, och så dess väg.
Hvem vet; kanhända stjelper man statens vagn
På Romarvägen förr än på vår tids väg?
Förstå mig rätt! När demokrati jag nämnt,
Jag vet, att England är ett aristokratiskt land,
Att midt bland allting stort och beundransvärdt
I handling, känsla, seder och lag och tro,
En liten bjellra pinglar med rangsjuk klang
Och under hatten skymtar en mössas spets!
Men skämt åsido, – blott formen har innehåll!
Och England praktiskt vördar det gamla fat,
På hvilket tappats blodiga drufvors saft.
Hvad är dock Englands aristokratiskhet
Mot gamla tidens demokrati: Athen,
Der jemlik yta gömde ett träldomsdjup ?

Somersetshire.

Ett land af idel grönska. Hvarthän jag ser,
Blott äng och betesmarker åt alla håll.
De mjuka kullar vexla med däld på däld;
Men gräs på höjden grönskar och gräs i dal'n,
Och spridda öfver landet – en skingrad park! –
Stå ek och alm med grönskande kronors prakt,

Och ej en gång en boning jag ännu ser,
Som bryter färgens enhet. Väl här och der
En liten farm jag anar, men anar blott;
I klunga tät af popplar och äppleträd,
Likt kärnan ini frukten den ligger gömd.
En enda färg – och ändå hur vexlingsrik!
Med ämnets svårigheter hur leker ej
Den store konstnärn? Skuggors och dagrars spel!
Och färgen lydigt skiftar på tusen sätt!
Ett undantag är Somersetshires natur –
I England helst, i hemmet för industri
Och åkerbruk, uppjagadt med konstens hjelp.
Ett land, som än, som fordom i Sachsarns tid,
Ej andra skördar alstrar än sjelfsådt gräs;

Ett land, der mannen vallar och stäfvan bär,
Och qvinnans hela sträfvan är: ysta väl;
En herdebygd med hjordar och herdelif,
Arkadien – men ett praktiskt likväl förstås!
Ty nog man vetat ställa sig så ändå,
Att riklig inkomst skördas af oskulds-lif,
Och mellan gröna ängar och betesfält
De tusentaggbeväpnade häckar gå
Och skilja mitt och ditt – en naturpolis!

En Prestgård på landet.

Se der, jag redan skådar min vandrings mål,
En landtlig prestgård; vänner mig bjudit dit.

Dess hvita byggnad ligger vid kullens fot
Med brutet tak och fönster, som springa fram
Ur husets vägg, som ville de blicka ut.
I rankor rosor slingra på solvärmd mur,
Och blankt är messingslåset på bonad dörr.
Ett riktigt mönsterstycke af Cottagestil, 31
Ett Anglosachsiskt trefnadsbegrepp i sten!
Som skydd mot norden reser sig kullens brant,
Beklädd med lagerbuskar, som frodas godt
I sydligt milda Somersetshires klimat;
Åt andra sidan breder sig sammetsgrön
En vårdad plan af gräs med en gång omkring;
Och bortom denna sluter sig tät och mörk
En liten park af lummiga unga träd,
Der bäckens böljor smyga kring alens rot;
Men åt den öppna sidan, på höger hand,
En blommig häck sin leende rågång drar
Och skiljer lifvets hemvist och dödens gård.
Derinne dofta rosor och skugga träd;
De hädangångne hvila i »Cottages»
Med gröna tak, med blommor och gräs uppå;
Och midt ibland dem står, som en enkel tro,
En oskuldstrygg förtröstan på löftets ord,
En liten Göthisk kyrka af grånad sten;
Men fastän liten, ädel och ren i form
Och fromt beprydd med lister och stensirat.
Om in du träder, ser du ett dunkelt chor

Med altar täckt af åldrig, broderad duk,
Ett tak af brunpolerad och skuren ek;
Men hvälfdt i flata bågar i Tudor-stil,
Och här och der på väggen en vapensköld.

Men framme är jag redan. Och der: min vän!
Så lång tid efterlängtad! – Förtjust och glad
Jag skyndar till hans möte; men Engelskt lugn
Min hand han tar och säger: »Der är du då!»

När efter korta dagar vi skiljdes se'n,
Att lägga haf och länder emellan oss;
När ej på år – om nån'sin i lifvet mer
Vi skulle träffas kanske – min blick var skum
Och gång på gång jag bad honom minnas mig,
Att skrifva till mig; komma till Sverige snart ...
Han såg helt noga efter min kappsäcks plats
Och hjelpte mig på vagnen och se'n helt torrt
Han höjde handen, sade: »Farväl» – och gick!
Och om jag honom möter om tio år,
När minst af allt i verlden han väntar mig;
Han ganska säkert säger: »der är du då!»
Och se'n han genast börjar bereda allt,
Hvad möjligt han kan tänka, jag önskar mig;
Och lifligt ordet strömmar ifrån hans läpp,
När det förklara gäller en sak, ett bruk,
Och när han, på min fråga, sin åsigt ger;

Men om jag honom säger: »Jag riktigt skäms
För allt besvär!» Han svarar helt kallt: »Hvad då?»

Du stilla hem, jag aldrig förglömmer dig
Med dina enkla seder, ditt ordningslif,
Der hvarje timma visste sin rättighet,
Och dagen regelmessigt, som uret, gick,
Med studier, samtal, vandring och dagligt bröd
I rikligt mått i andlig som kroppslig väg;
Der qväll och morgon husbonds- och tjenstefolk
Tillsammans trädde, böjde kring bordet knä,
Och fadren läste böner och bibelord!
Men tanken vingar har och är jemt på färd;
Kring hela vida verlden den ströfvar om;
Hur ljuft än lugnet smakar, den narrar jemt
Den stackars token kroppen att följa med!
En dag jag med min vän på hans jagtvagn satt;
Två raska ponys gnäggade framför den;
Bland gröna höjder rullade fram vår färd
Och vinden artigt flägtade dammet bort.
Snart vägen hunnit gränsen af kulligt land;
Ett lågland, genomfåradt af ström vid ström,
Sig bredde ut för ögat till himlens rand.
Derborta midt i kärret, i gräsrik sump,
En kulle svagt sig höjer liksom en ö!
I trots af afstånd, blicken, af aning skärpt,

På kullens sluttning skönjer en dunkel skymt
Af Glastonbury's klosterruin och torn! 32

Glastonbury.

Du plats för Englands söner bekant och kär!
De gamle Britter nämnde dig: Avalon;

Ty re’n af ålder var du en fruktträdgård –
Och här det var som kristet apostla-nit
På hednastammen ympade in den qvist
Af korsets träd, som böjde den råa kraft
Och gaf den makt att bära kulturens frukt!
Ur fjerran jag dig helsar, du minnets bygd,
Dit ödet ej förunnar min fot att nå!
Men innan sången lemnar din helga jord –
Två rader än! Ett eko af vännens ord!
På kullen der, han sade, en egen art
Af taggigt törne växer med snöhvit blom.
När Josef utaf Arimathea, han,
Som först till vilda Sachsare korset bar,
Kom dit, till Glastonbury, en tacksam jord
För ordets säd han fann uti ortens folk;
Till tecken att han slutat sin vilsna färd,
Legenden säger, stötte aposteln ned
Sin trötta staf i grönskande kullens mark,
Och deraf stammar törnet i Avalon;
Ty taggig gren slog rötter i Brittisk jord
Och läran om den törnebekrönte gick
Kring dystra hednabygder – »och det vardt ljus!”

Wells. 33

Men låt oss sänka ögat! Vid höjdens fot
Det gamla Wells oss väntar, den tysta stad
Med gråa spiror höjda bland låga hus, –
Likt tro och minne öfver ett hvardagslif;
Med murgrönkransadt Biskopspalats, befäst
Och stärkt af vattengrafvar, som flöda än,
Fast tiden stormat öfver och muren bräckt;
Och, först och sist, med Herrans den Eviges hus,
Det tretornprydda templets treenighet!
Vid torget der, planteradt med gamla träd,
Som stå vid kyrkans portar i ödmjukhet,
Likt ombud från de flyktade seklers lif,
Det torn och murar reser mot trones höjd
Och öfverhöljer platsen med skuggors längd.
Dit ned! min blick har funnit sitt mål till slut;
Dit ned till dessa grånade massors prakt!
Och innan solen släcker sitt himlaljus,
Jag re’n i qväll vill göra min pilgrimsbön
Inunder hvalf af andakt och snillekraft.
Kom med! Träd ödmjuk in genom bildprydd port.
Af pelarhvalfvens präktiga flygt din själ
Till Herrans storhet lyfter sig aningsfull.
Men skynda; solen sjunker! I rosensken
»Vår Frus kapell» dig väntar i kyrkans chor.

I qvällens ljus förklaradt, det står i glans!
Du ser det der framför dig i kärleksglöd,
Just så som konstnärn sjelf i sin egen själ

För första gången såg det i ofödd prakt!
Och sist – fast natten bådas af skuggors fall –
Följ trappan der till templets »Kapitelsal»,
Måhända just i skymning du bäst den ser,
I halfva dagern efter en flyktad sol.
Den dolda tanken träder i dunklet fram,
Från Gamla Testamentet en dristig dröm:
En jättepalm blir pelarn i salens midt;
Hur kronans grenar sträfva mot skyn med makt!
Men åtta syskonpelare böja sig
Från salens hörn till mötes och knyta hvalf –
En sal för patriarker, en stenbyggd bild
Af österns offerplatser, en Mamres lund!

Den göthiska byggnadsstilen.

En öfversvämning, timad i urtidsdar,
Var rullstensfloden. – Ännu i dag likväl
Dess spår förfölja kan du; ty hvart den gått,
Igenom skilda länder och väderstreck,
Den öfverallt har lemnat på marken qvar
En mängd granitblock egna till form och art.
En annan öfversvämning, en flod af folk,
Ur djupet af Germanien en dag bröt fram,
Italien, Gallien, Spanien den öfvergöt
Och sist en gren den sände af samma ström
Till sjelfva ön i hafvet, till Britters bygd!
Du lätt kan följa floden, ty häfden går

Och visar dig på vägen och leder dig;
Men om den också vore förglömd och mörk,
Du skulle kunna spåra dig fram ändå;
Ty öfverallt den lemnat sin byggnadsstil
Och strött ut kloster, slott, kathedraler, torn!
Af skilda luftstreck stilen ibland bär spår,
Och tiden har förändrat den här och der;
Men arten är densamma i alla land.

I Tyskland.

Det blef Germanen gifvet en svärmisk lust
Att sträfva efter syften, som menskokraft
Och menskolif ej hinna – oändlighet!
En lust, för hvilken jorden är allt för trång,
Som derför, när den ändå af ödets lag
Är dömd att blott få verka i tid och rum,
Sin största glädje finner i företag
Af sådan art och storhet, att sansadt hopp

Knappt hysas kan att hinna fullbordans mål.
I Tysklands tempeldikter, en byggnadskonst
Af svärmisk, oberäknande andaktsglöd;
Du allestädes möter den lustens spår,
Ett minne qvar från Babel i folkets bröst.
Se der, en dôm, af hvilken i sekler knappt
Man hunnit koret resa – en Münster här,
Hvars ena torn de tröttnade slägten ha
Knappt halffulländadt lemnat till varning qvar.

Och der, till sist, en byggnad, som färdig tycks;
Men ser du mer på saken, dess första plan
Du knappast halfföljd finner, och hvarje tid
Ett stycke nytt har diktat och drömt ett helt.

I Frankrike.

På Galliens jord du möter Germanen se'n;
Han samma lust behållit, men Galliskt blod
Hans tröga jättedjerfhet har lifvat upp,
Titanen, himmelsdrömmarn, till hälften väckt!
Du ofta ännu ser kathedralen här
I all sin öfversinnliga andaktshöjd,
Och derför också färdig till hälften blott;
Men understundom möter du dock ett nit,
Som, drifvet af sin önskan att målet nå,
Har vetat anta' tygeln af möjlighet
Och – ännu blott på sekler; men dock till slut –
Till dess fulländning föra sin trängre plan.

I Italien.

Italien är en lustgård, der allting ler
Mot söderns son från vaggan och till hans graf.
I solglans menskoslägtet i blomma står,
Och lyckligt af sin menskliga fullhetskraft
Dess nöjda tanke stannar på jorden qvar,
Och allt det högsta tänks i en mensklig form!
Hvad är väl Petersdômen med dess kupol?

Hvad är en stolt Basilikas pelarsal?
Den ena som den andra ett Guds palats.
En sådan byggnad stundom månghundra år
Kan fordra för att slutas; men i sin plan
Den ovilkorligt äskar att föras ut.
Den kanske skall ej lyckas, och bli ruin;
Men icke halft fulländas; den har ej val,
Och intet är den eller ett slutadt helt.
Germanens dunkla sträfvan och längtans dröm
Italiens folk ej fattar och ej förstår.
Hvarhelst du derför ser kathedraler här,
Är stilen ej en Göthisk förändringsstil.

Hvad Göthiskt är, är Göthiskt, men blandadt upp
Med söderns alla former – och dock ett skönt!
Du här och der kan ana oändlighet;
Gothiken stundom visar sitt djupa blå;
Men visar mellan skyar, de jordens barn,
I guld och purpur klädda af söderns sol.

I Spanien.

Castiliens öde slätter och köld och glöd;
En himmel evigt herrlig och evigt klar;
En jord, en stat, en lefnad, hvars hufvuddygd
Är konsten att försaka med stoisk köld:
I denna mark Germaniska tempelstilla
Blef svärmisk längtan, under ett dystert lugn.
Och kyrkans plan blef möjlig, blef utförbar,

Ej derför att man tänkte på möjlighet;
Men derför att hvart slägte trappistiskt lugnt,34
Och utan undersökning, sitt dagsverk gjort
Att resa tempelgriften åt korsfäst Gud!

I England.

Men intet af de länder, som tog sin del
Af Germanismens stora familjearf,
Har så som England vetat förvalta det
Och göra det till egen, till inhemsk konst.
Ty endast här den växer med eget lif
Och skjuter nya grenar och bildar ut
Beständigt nya former, och bågen sjelf
Blir mjuk som vax och lämpar sin djerfva form
Till högt som lågt, till andlig som verldslig tjenst,
Och sist, i Tudorstilen, fulländad står,
Till form och bruk och lynne en Engelsk stil!
Här blef ej mera fråga om hundra år;
Ty Englands folk är stort, Kathedral'n skall ock
Ett andaktsoffer, värdigt ett mäktigt folk,
Åt himlens Herre vara. Men ovisst är,
Hvad sekler ha i skölden; en oklok man
Åt sena slägten lemnar, hvad sjelf han kan
Med egen kraft befordra till lyckligt slut;
Och Englands stil blef nitisk för himlens sak,
Och varm som trots nå'n annan; men utförbar,
Och lämpad efter menniskans tid och kraft.

Den punkt, der Babelsminnet kom starkast fram,
Den ändlöst höga spiran, man uteslöt,
Och tornet blef ej längre en svärmisk eld,
En lust att skiljas hädan, en hänryckt bön;
Det står der lugnt och slutadt, men klockans ljud
Går ut kring jordelanden med himlens bud.

För himlens skuld det byggdes, till himlens tjenst
Det vigdes in; men sträfvar till himlen ej.
Det stannar qvar på jorden, det stannar gladt;
Ty skörden den är mycken och skördmän få!
Så höga bli ej hvalfven; men under dem
Skall samma slägt, som lade den första sten,
Sin lofsång gladligt höja till Herrans pris;
Och hundra stolta tempel stå fram i prakt,
En ojäfaktig skara, en vittnesgill,
Som inför forn- och samtid och efterverld
Betygat har, betygar, betyga skall,
Att England är ett sansadt, ett praktiskt land;
Men ock ett land, som brinner för Herrans sak!
Men, som jag redan sade, är Englands stil
Ej blott för stora tempel. Den finner sig
I minsta landtlig kyrka, och hemmastadd,
Den efter hvarje ämne sig lämpa vet.
Den bygger slott, palatser och hus och bro,
Och ända ned till kojan den sänker sig;
Och vresig ek förbyter sitt stolta skick
Och blir en rosenbuske: en Cottage-stil!

Warwick Castle.

Se der ett slott! det står på en upphöjd mark.
En ödmjuk köping ligger vid kämpens fot;
Men vidt kring fälten flyger den höges blick,
Och väl det djerft må blicka, det örnebo’t
För »Kungamakar’ns» trotsiga hjelteslägt! 35
Bland sekelgamla cedrar jag helsar dig,
Du stolta Warwick Castle, du Jarlaborg!
Invid din murfot sjunger ett vattenfall,
Den stora Avon bryter bland klippor fram.
Från Shakespeares vagga kommer den bölja god,
Ur sångens djupa källa den springer upp.
Hör fallets dån i skogen, en monolog
Om Kung och Jarl och mäktiga slägters fall! 36
Der trotsar hufvudtornet, af gråsten rest!
Det vaktar ringmursporten, en dyster gång,
Der bågens spetshvalf sänker sig tryckt och tungt;
Och der, en låg och hotande panna lik,
En jernsmidd ekport möter dig mörk och vred.
Träd in på gård! Till venster är slottet sjelft,
En mörk och dyster massa af medeltid!
Men in du bjuds. Du vandrar från rum till rum.
Din häpnad stiger högre vid hvarje steg.
Hur smidigt här Gothiken, med allvarsmin
Orubbligt bibehållen, sig lämpa vet
Till hvardagslifvets trefnad och utan-tvång!

Det hvälfda taket aktar sig noga för
Att stiga upp i höjden och göra sal'n

Till hvad i Tysklands borgar den ofta är:
Ett medelting af kyrka och boningsrum;
I flata Tudorbågar de bjelkar gå,
Och der i spets de träffas en sköld slår ut,
En heraldikens blomma ur bonad ek.
Och stolar, bord och spisar och valnötsskåp
Är allt Gothik; men, hyfsad och fostrad upp,
Den vet sitt lynne foga med ledigt skick
Till våra tiders vanor och sällskapslif.
Der springer ut ett fönster, en half tourell,
Den likt ett svalbo hänger på slottets vägg,
Högt öfver skummig bölja dernedanför;
Den blickar än så bistert, som nå'nsin förr,
Och låtsar vilja sidobestryka mur'n;
Men ingen båge lurar i tornet mer –
Om ej en ungmös båge med nål och garn.
Nå, nå! Den nog kan sända sin pil också,
Och lätt i garnet trasslas din fria fot!
En Ladys blick är farlig. Der möter dig
Ej endast hemligheten i qvinnoblick,
Den magnetism, som blodet och hjertat rör;
Men här den är beväpnad i tätt förbund
Med allt, som slår din ande med sympati
Man ser på detta öga, att hon förstår
All mannens ärelystnad, hans lefnadsmål.
De rika lockar flyga kring skuldra hvit
Och smärt är höga växten; men frukta ej,

Den stolta nog kan älska; men hon kan mer:
Hon kan din vandring följa till tankens höjd;
Din ungdoms älskarinna, din lifstids vän,
Och derför, sälle fånge, hon håller dig
Med band som ingen annan af qvinnoslägt!

Framtidsfolket.

Men långt ifrån Gothiken jag kom i hast!
Och under tiden slöt jag mitt slottsbesök.
Nå! hvad jag ville säga var endast det,
Att intet land som England förmått ännu
Att göra till sin egen en lånad stil,
Men ock, att detta gäller ej blott och bart
Om byggnadskonst; men nästan om hvad som helst.
Det finns ej någorstädes och aldrig fanns
Ett folk, som så som Englands förstod den konst
Att låna och förblifva sig sjelft ändå!
Hvad helst det än må sakna – det ser sig om!
Om något folk det eger – – det lånar straxt.

Det vore slösad möda att bilda sjelf
Hvad re'n man färdigt finner. I alla fall
Det vet att allt blir Engelskt i Engelsk jord;
Ty hvad ej sjelft det bildar, det bildar om!
Bevis derpå finns tusen, och derför blott
Med mina minnen gör jag ett tärningskast.
Se här ett par exempel, som komma upp.
Dess hästrace snabbhet saknar. Arabisk eld

Till Englands dimmor flyttas – från Muspelheim
En skapargnista lånas till Nifelheim – 37
Och fullblod, snabbt som blixten, ur töcknet går!
Dess språk ett uttryck finner, ett utländskt ord,
Som väl betecknar saken. Det tar det an!
Men ej det tål det främmande ordet qvar
På språkets utansida, en utväxt likt,
Det genast smälter om det på Engelskt vis,
Det ingår, så att säga, i språkets blod.
Det saknar folk. Ett menniskolån det gör!
Millioner tar Amerika lugnt emot,
Från alla zoner menniskor strömma dit;
Men lika Anglosachsiskt det blir ändå
Till folk och språk och seder och lynnets art!
En underbar förmåga, en himmelsk skänk
Af verldshistorisk verkan, en makt, som re'n
Från vaggan Englands menniskostam bestämt
Till jordens framtidsslägte och till ett band
Att sammanhålla krafter, som, skilda åt,
Hvarandras spännkraft lamat och kanske bräckt;
Och så med Gamla Verldens förenta kraft
Det går sitt värf till mötes med rastlöst mod
Och bygger utan häpnad en efterverld!

Kenilworth.

Men se'n af Warwick Castle och tankens gång
Vi nu så nära fördes till Kenilworth,

Vi måste det besöka. Ej sannt, min sång!
Hur trakten är förändrad, se'n Robin Hood
I Ardens skogar ströfvade fogelfri 38
Och med sitt band af skyttar, till lagens trots,
Sin lefnad spann af faror och äfventyr;
Men lustigt mod och sinne och dödsförakt,
Och frihetslustens svallande öfverdåd,
Gaf färg åt härfvans trassliga blandningsgarn!
Den fordna urskogsbygden är nu ett land
Af högt uppdrifven odling och rikedom,
Beströdt med tät befolkning och stad och by,
Och spridda hus, som rodna i lunders skygd!
Se der, på gröna kullen, vi se vårt mål,

Den sista öfverlefvan af Kenilworth:
En trampad, gräsbevuxen och arm ruin,
Förstörd; till grunden bruten af tid och våld.
Knappt fantasin, den fyndiga arkitekt,
Som annars vet att hjelpa sig fram ibland,
Kan byggnadsämnen finna i detta fall,
Som räcka till att resa det fallna slott
Och bjuda in Elisabeths tidehvarf!
Ty ej blott torn och murar man brutit ned;
Man omgjort sjelfva landskapets anletsdrag.
Den böjda äng dernere var då en sjö,
Der svanen, stolt af skönhet, i vågens glas
Behagsjuk såg sin bild, och i qvällens glöd
Den stolte Leicester, blomman af Englands hof,

Kring klara djupet for på ett bräckligt flarn
Vid sidan af Elisabeth – farlig färd!
Tag dig tillvara, ädling! Ditt spel är högt;
Ty falskt är djupet under och falsk din båt,
Och falskare din drottning och falskast, ack,
Ditt eget svaga hjerta! Bevara dig,
Att ej passionens vind med ett plötsligt kast
Beräknad segling slutar i hvirfvelvind,
Och lifvets farkost kantrar – en farlig förd!

Scherzo.

Men bäst om fria skyttar jag sorglöst sjöng
Och kärleks lek med storhet och fröjd och lif,
Der raskt i qvällens skimmer jag ensam gick
Från Kenilworth-ruinen en genväg fram
Bland äng och lund mot staden af samma namn,
Jag plötsligt vid en vändning af stigen stod
Framför ett litet Cottage, bland träden gömdt.
Det var så täckt! Jag stannade; ställde mig
Att uppmärksamt betrakta dess yra form:
Det regellösa taket, i gaflar bräckt,
Dess rosenklädda murar af blekgul sten,
Med djerfva utsprångsfönster, små halfva torn,
Och liten trappa skyddad af förstu'qvist –
En nyckfull, liflig, arkitekturidyll ...
Då, aj! ett skott ur fönstret förrädiskt for,
Och midt i hjertat träffad jag andlös stod.
Hur kunde jag väl veta att detta var

Ung Amors egen boning, hans jagtpalats
I Ardens gamla villebrådsrika bygd;
Och att han här, den skalken, en skola har,
Der landets väna döttrar i bågens bruk
Han sjelf ger undervisning, så ofta han
Från stadsbestyren eger en ledig stund.

På dörren blott står skrifvet om: Helpension
För unga Ladies, intet om Gudens list
Och vexelundervisning i skjutningskonst!

Ditt öga, unga Mary, är blått som stål,
Och lika kallt, och sårar med nysmidd udd,
Och hårets skonlöst mörka silke
Knyter sig strängt i en Gordisk fläta!

Din kind är blek som rosen i skugga växt,
Men näsan djerf som dufvan, förklädd till örn;
Föraktfull läpp förbjudna smultron
Visar; men innanför Edens galler!

Till dina skuldrors bländande elfenben
Sin båge gaf Diana, och till ditt lif
Sitt fruktansvärda smala jagtspjut;
Klädningen syddes af Eros’ fana!

Derinne i din fästning du lefver trygg,
Och bakom fönsterposten du öfvar dig
I vapenlek för framtidsfejder,
Skjuter till måls på den stackars vandrarn.

Till lycka, denna gången, din lilla pil
Ett stålsatt hjerta mötte, ett osårbart,
Och svedan, tror jag, snart är öfver,
Helad af glömska och fjerran afstånd!

Från
NORRA ENGLAND.
En Jernväg.

Det är en hisklig trängsel vid luckorna,
Ty salens klocka visar på nio re’n,
Och fylld är väntningssalen. Biljett jag fått.
Man öppnar alla portar. Vi störta ut!
Ett glastäckt skjul, men öppet på gaflarna.
På sanden, der i midten, gå af och an,
Likt vilddjur på arenan i vredesmod,
De lösa ångvidunder med tjut och gny.
Här står en mängd af vagnar, en ändlös rad,
Med kedjor sammanknuten och viljelös,
Den står der blott och bidar. Den vet sin dom,
Och darrar understundom af bullret skrämd.
De vreda ångvidunder gå af och an
Och tjuta åt hvarandra så afundsjukt,
Och flåsa ut sin hetta i moln af rök.
Till sist det rätta kommer. Det hugger tag!
En stöt går genom tåget! – och än ett tjut!
»Stig in, stig in, min herre, om med ni vill!

Här finns en plats i vagnen. Stig in! Det går!»
Man hör hur djuret pustar. Det känns visst tungt!
Vi glida sakta framåt en half sekund;
Men farten ökas hastigt – i väg! det går!

Allt mera feberaktig dess andedrägt.
De många hundra hjulena rassla vildt.
Vi rusa ut på fältet – det går! det går!
Det blåser genom fönstret en storm och damm!
En stenmur lik en lina, som löper ut!
Ett nät af häckar hvimlar och far, det går!
Ett hus förbi oss flyger förföljdt af trän!
En skog i vild oordning för lifvet flyr!
En klippa följer efter i högsta hugg!
All verlden har fått svindel – det går! det går!
Dock, snart i allt man finner sig hemmastadd;
Så småningom mitt öga, vid hvimlet vandt,
Begynner skåda kring sig med större lugn;
Det sänder blicken längre; det hvilar sig
På föremål på afstånd, som skynda fram
Med mera sansad ifver, och längst bort står
En rad af kullar värdig och lugn och trygg.
En snart försvunnen stillhet! Ett flyktigt lugn!
Jag knappast hinner börja att öfverse
Det hela utaf taflan, af landets bild,
Förr'n blick och tanke genast tillbakarycks
Till yrseln, bullret, hvimlet på nära håll.
Ty se! en annan bana bland buskarna!
Och der! ett tåg på banan ... det kommer hit!
Det rusar fatt vårt eget, det tjuter gällt.
Vårt ångvidunder svarar. Hvem hinner först?
Nu gäller det att visa! Vi skena kapp!

Men plötsligt solen slocknar – en kolsvart natt!
Och bullret blir en åska, som slukar allt.
En natt; men genomflämtad af dunkel glöd;
Maskinens kolugn sänder ett blodigt sken;
En grottas murar skymta, ett rymligt hvalf;
Vi följa ena väggen; det andra går
Med raseri och ifver den andra längs.
Förskoning! Hvalfvet ramlar!... Men nej, det är
Ett tredje tåg, som möter i grottans pass!
Det skymtar för mitt öga. Emellan oss
Det störtar sig – det ryter – det borta är!

Betydelsen af ordet: väg.

Ett enkelt ord jag känner, ett litet ord,
Och dock af verldsbetydning. Det heter: väg!
Hvarthelst det ordet tränger, begynner gry
Den sjette skapardagen, och frigjordt lif

Står fram och rycker spiran från bundet lif.
Hvad är då, hvad betyder det ordet väg?
En väg är ett af spåren af lifvets gång
Vid segertåget öfver naturens fält.
Ju fler, ju större vägar, dess högre lif;
Ju mer har der naturen sin nacke böjt.
Den första myrväg redan för alltid bröt
Dess envåldsmakt; och hjorden, som trampar upp
Sin betesstig, i spåren af vilden följs;
Men jägarn och nomaden ha vandrat slut,

Och jordens odling börjas, och menskohand
För första gången röjer den första väg.
Det var en vigtig timma, en lycklig stund,
En vändningspunkt i kriget emot natur'n,
Och från det ögonblicket är segern vår!
Allt flera vägar byggs, och allt mer och mer
Naturens frihet kufvas och lydnad lär;
Allt mindre motstånd mäktar dess tröghetskraft;
Allt mera snabbt man rör sig på bättre väg,
Och tid och rum, de stora bestridarna
Af slägtets rätt att herrska, allt mer och mer
Sin hinderkraft förlora; i dag, till slut,
De knappast mumla våga i jernvägsband!
Skall hval och haj allena om hafvet rå?
En båt, en timmerflotta, ett svagt försök!
Men snart med duk och åror förnyas det
Och roddgalèren följs af ett linieskepp.
Dock, vattnet är en vilde, som aldrig kan
Likt jorden underkufvas och bli en slaf.
Väl ångarn lustigt bryter i böljan fram
Och vattnet, trots sin vrede, sin ovän bär.
Vi lärt att det besegra och till vårt gagn
Begagna just dess motstånd, men hvarje gång
Begynner det ånyo sin frihetskamp;
Millioner gånger segras och segras om,
Man hafvet slår; men aldrig tillfånga tar.
Och hvarför ej? Jo derför, att ingen än

Har lyckats att ge vattnet det enda band,
Hvars trollmakt mäktar binda naturn – en väg!
Men målet, som vårt slägte ej ännu hann,
En del utaf dess väsen i förväg nått;
Ty tanken redan vunnit vår längtans pris,
I hafvet som på jorden sin segerväg
Den nedlagt allaredan och snart den skall
Som blixten omotståndlig kring jorden gå.
Skall då den tredje delen af jordens arf
Vi aldrig våga kräfva? och till vår skam

Den fräcka luften håna vår herrskarrätt?
Dess stund skall också komma! När örnen kan,
Hvi skulle jag ej kunna mot solen fly?

”Tuben” och ”Menaibron”. 39

Vi tänkt; men under tiden med häjdlös fart
Har tåget oförtröttadt sin bana gått.
Till venster Wales sin dimmiga höglandsbrant
Med grönklädd sluttning reste bland molnen upp;
Till höger: upprörd, mörk, Oceanens vidd!
Och mellan båda hastade tåget fram!
Ibland en borg på bergen med brustna torn;
Ibland med graf och murar en stad stod fram
Och ville stänga vägen – förbi! förbi!
Men nu ha bergens branter tillbaka gått,
En öppen högstrand breder sig fram mot sjön.
Farväl, farväl! Flyg vidare, snabba tåg;

Jag stannar här på stranden af Menais sund;
Ty sången här fått arbete! Två vår tids
Förnämsta storverk fordra i versen plats:
Britanniabron, hvars väldiga dubbeltub –
En tunnel genom luften – en jernväg bär,
Det nyss fullbragta undret vid sidan af
Det äldre: Menais luftiga kedjebro!
Två prakt-kompositioner på det motiv,
Det tema vår tid arkitekturen gett:
Jernbyggnadskonsten, nittonde seklets konst!
Hur skenbart svag, och fin som en spindelväf
På lätta trådar hänger der borta bron!
Hvi bryts den ej af lastade vagnars tyngd?
Den är för skön! Materien, af kärlek svag,
Ej näns sin tyngdkraft bruka till brons förderf.
Hur djupet gapar under! En afgrunds klyft!
På bottnen vredgad brusar den salta flod,
Med skummig bölja, retad af dolda skär.
I svallet tremastseglarn med vinge lyft
En fiskmås mellan bergen för ögat tycks.
Men trygg i skyhöjd bryggan i luften går,
En spång för Gudasöner, en Bifrost-dikt!
När forntid byggde storverk för nyttans skull
Ett lyckligt öde ville, att hvad blef stort
I nyttans rike, äfven blef stort i skönt.
Vår tid af storverk hvimlar af gagnligt slag
Och hvarje dag framalstrar ett nytt, ett djerft;

Men hängbrons tanke ensam af alla födts
Inunder samma stjerna som Roma’s verk,
Som Circen, Aquæ-ducten och Thermerna! 40
Se »tuben» der, en nittonde seklets son,

Ej blott till art och ämne, men ack, till form!
Ett tusenfaldigt storverk. Hvem nekar det?
Men söker ögat skönhet, hvad finner det?
En dubbel jernplåts-låda, ett vägfodral,
Af 1600 Engelska fot i längd,
Vid bredd af 28 och 30 högt;
Men mellan ön och landet i svindelhöjd
Den öfver hafvet trotsar. Hur fult! Hur stort!

Bomullsfabriken.

En liten port. Den för till kontorets rum.
Mitt bref jag lemnar mannen på skrifvar-stol'n.
»Ni vill bese fabriken!» En klocka klang.
»Herr Kraamer ... Mr. Allan! Förlåt—min tid!
»Men Mr. Allan visar Er allt ni vill!»
Den smala gården letar sig stenlagd fram
Emellan fem-sex-våningars tegelhus,
Och stenkolshimmel hvälfver sig tung och våt
Deruppe mellan taken – en blyplafond!
Hvad gnissel, sorl och slammer ur kuporna!
Hur arbetsmyror skynda åt alla håll!
Vi träda in. Det dammar i sälen tjockt
Och kardmaskinen brummar. Med girighet

Den slukar massor bomull, och bal på bal
Förmår ej mätta hungern. Beständigt mer
Den vildt begär och gnisslar med valsarna ...
En trappa upp jag skyndar förskräckt och qväfd
»Ur vägen! fort ur vägen! Nej, dit! Ej hit!»
Med dunder fram och åter i salen far
En mängd af långa bänkar på hjul af jern.
Mot väggen vildt de störta! Tillbaks igen!
Och så mot väggen åter, och gång på gång!
Och längs med ytterkanten af hvarje bänk
Af snabba spindlar sitter en flitig rad
Och drar ut tusen trådar med jernvägsfart.
Se! unga qvinnor följa maskinerna
Hvarheldst i häftigheten en tråd slits af,
Af saktmods mjuka händer den återknyts.
Men trappa efter trappa vi stiga upp.
Här diktas sjelfva duken med sagohast.
På hundra hårda stolar af rastlöst jern
Dess hvita väfnad växer och rullas upp
Och spolen, fram och åter, en svala lik,
Med tråden uti näbben behändigt far;
Och fåfängt stolen slamrar och slår och slår,
Den aldrig Hennes Hastighet fånga kan!

Men lägg, min sång! det brokiga glaset bort.
Med blottad blick betrakta en verklighet!
Då börjar luften kännas förkonstlad, het
Och tung af bomullsdammet: en atmosfer

Af täflan och materie – tidens luft!
Då ser du lifvet växa med drifhusfart
Likt öknens gräs, som blomstras och står i dag,
Men re'n i morgon vissnadt i ugnen vräks;
Ty här i denna mördande luft och glöd
Här andas – Mr. Allan! ett ungefär!
Hur många händer nyttjar fabriken här?
»Tolfhundra; noga räknadt, med barn och allt.»
För mycket kostar männernas arbetskraft,
Behöfs dessutom också på andra håll.
Hvarthän jag derför vänder min blick, jag ser
Allenast barn och qvinnor, och dessa mest
I blomman af sin ålder och ungdomskraft.
Och ändå, ack, hur ofta jag redan såg
På magra kinder knoppas med dödlig prakt
En lönligt lifsförödande hektisk ros!
Du lätta väf, som flyger kring verlden snart,
Ej blott af bomull väfs den, din mjuka duk;
Rätt mången lifstråd göms som ett inslagsgarn,
Men blekt af nöd och sorger den icke märks!
Och ack, hur mången lilja, i förtid bräckt
I denna luft af frestelser lasten stal!
En liten tid af glitter och anderum
Från hopplöst släp och sträfvan förtviflan vill;
Men snart med vissnad fägring, förlorad själ,
Bland grändens smuts och mörker hon återser
Den välbekanta nöden. En tröst! Ett rus?

Hur månget hem, som tynar med slocknad härd!
I grufvan mannen släpar och hustrun står
Från gryning och till mörker vid jernväfstol'n;
Men hemma gråter barnet, i vaggan glömdt.
Dock, råd för allting finns, och den lille får
En sudd till tröst med döfvande opium i –
Så kan han lemnas ensam i källarn qvar.
Du tid af febertäflan, det går en ton
Af hopplös klagan genom din segermarsch!
Den brister ut i skärande skrän ibland,
Och skrämd fanfaren tystnade mången gång;
Men äfven när cymbalerna klinga högst,
När hvirfveln allt bedöfvar, den ändå hörs,
Den djupa jemmertonen af spådoms klang!
Det är orkanens fasa, som nalkas oss,
Hvars första flägtar andas på känslans sträng,

Den gömda Eolsharpan i slägtets bröst,
Och kalla fram en bäfvande anings-ton
Af oviss, mörk förfäran och namnlös skräck.

Stenkolsgrufvan.

Hvar huggs den svarta veden som näring ger
Åt ugnens heta hunger och kallar fram
Ur trollska kopparkitteln den ångdemon,
Som lydig bär vårt slägte kring jordens rund,
Och storverk gör på menniskans minsta vink,
Lik anden, som, i sagan om Aladdin,

Ur »underbara lampan» i hast kom fram,
Och gjorde allt hvad egarn till lampan bjöd,
Från minsta småsak, ända till underverk?
Den veden huggs i skogar, som växte upp
Kanhända hundra tusende sekler förr
Än första menskoöga slog upp i glans.

Välan, till underjorden rår färd oss för!
Stig ut på denna lucka, om mod du har!
Väl gapar djupet under månghundra fot,
Och mörkt som dödens rike är grufvans svalg,
Och falska gaser smyga ur remnorna;
En gnista blott, och kanske med Domens knall
Skall berget ramla samman. Lik godt! Låt gå!
Ett plötsligt kolsvart mörker; en starr-blind natt!
Vi sjunka snabbt som tanken. Vi störta ned
I jordens innanmäte med hejdlös fart.
Men stopp! Vi redan hunnit till grufvans grund.
En labyrint af dunkel hvarthän jag ser.
Men se, en hop små lågor, som nalkas hit!
De dödas andar kanske i mörkrets land?
Men nej, jag ser! En skara af grufvans folk.
Med sina Davy-lampor de närma sig,
Betrakta denna lampa. I ståltrådsnät
Den lilla lågan flämtar försigtigt gömd;
Ty gasen ständigt lurar i grufvans luft.
Hur enkel, lättbegriplig och hvardagsklar

Är ofta nog den slutliga frukt, som köps
Med vetenskapens gömdaste forsknings guld!
Den enkla ståltrådsväfven om lampans eld
Hur många hundra grufvor den räddat har
Från sprängning, sammanstörtning och undergång,
Hur många tusen menniskolif den spart!
Förgäfves tusen gånger den falska gas
Till lampans låga smög sig och tändes an;

Den kom ej längre; släcktes af nätets köld! [41]

Framåt! Men böj ditt hufvud; ty låg och trång
Är gångens svarta hvälfning. Se der, ett schakt,
Der just man bräcker kolet ur klippans vägg.
Du än kan skilja trädet på fibrerna.
Det är en skog af palmer, som der bryts ned.
Förundransvärda kärlek, som ej blott klär
Med växters tjenarskara all jordens rymd;
Men, likt en sparad kassa, i bergets sköt
Vår förtids skogar samlat till menskans tjenst!
Af stolthet steg min tanke. Vårt slägte bör
Väl något märkligt vara, då Skaparn har
Så många under hopat för dess skull blott!
Med rätta djerft vårt öga mot stjernor lyfts,
Vår makt tillräckligt styrker vår himlabörd!

Men dessa sotgestalter, som der med svett
Och under suckan bryta den tunga sten,

Som dagens ljus försaka och djupt, djupt ned
I nattens rike träla för dagligt bröd,
För näring för ett uselt, förfäadt lif,
Som grufvans luft förkortar med gasens gift?
Se der vårt halfgudsslägte! Hvem löser mig
Den dunkla gåtans mening? Jag ser en verld,
Der några tusen stiga mot ljusets höjd
På axlar af millioner af arbetsdjur!
Och är det själens gåfvor, som fälla dom?
Nej! födselns slump allena, i tusen fall.
Du frukt af kunskapsträdet på godt och ondt,
Kultur, hvad är din mening? Är kärnans namn
Förstöring, slut, förgängelse, undergång?
En askfylld frukt på stranden af dödens haf?
Om ej; – är hoppet sanning, och gömmer du
Ett, fastän långsamt mognadt, föryngringsfrö?
Skall frukten en gång skakas af stormen ned;
Men ur dess sköte spira en planta ny,
Och jorden en gång skåda ett allmänt väl,
Och kunskapsfrukten mista förbannelsen?
En fråga! Oupphörligt en fråga blott!
Till denna dag all menniskoforsknings mål!
På verkligheten ströfvar den rastlöst om;
Men snart på fastlandskusten den rådlös står.
Förgäfves tanken skickas på upptäcktsfärd,
Den nya verldens hägring beständigt flyr,
Och frågan återkommer – men utan svar!

Från

SKOTTSKA GRÄNSEN.

The Borders. 42

På muren mellan Englands och Skottlands kif,
På krönet af den vresiga höglands ked,
Den sträcka berg, som vester från Nordsjöns våg
Mot Solway-viken sträcks och mot Galloway,
Ibland mot himlen dristiga ryggar höjer,
Ibland försänks till sumpiga vilda hedar;

Den sorgsna trakt, beryktad i sång och sägn,
Den mångförödda nejd, som i sekler såg
En oförsonlig härjande inbrottsfejd,
Som intet stillstånd visste och ingen fred
– Om också ut på djupet blott ro du skönjer,
Vid stranden hafvet bränner och rastlöst sjuder –

På gränsen mellan folk af beslägtad börd,
Af samma hafombrusta, förenta bygd;
Men som i sekler, lydande hatet blindt,
På dessa kullar tömde hvarandras blod;
På höjden af de ödsliga Chewiots-bergen!
De vidtbekanta, blodiga gamla »Borders»!

Ur öster solen träder med gyllne sköld
Och natten flyr längs åsarna blek och skygg.
Bakom oss ligger England i fjerran blå
– Vid morgonstrålars flamma en sista blick! –
Men framåt mjukt i vexlande former sjunka
De ljungbeklädda bergen i Skottlands sköte.

Här, högt bland fjellen, lefver ännu en flägt
Nomadlif qvar, och herden med ullig flock,
Så länge sommarn räcker, vid natt och dag,
Ej tak, ej boning skådar; men rastlöst drar
Kring öde berg och kullar och letar ständigt
Hvar gräset sparsamt växer bland ljung och stenar.

Se der är marknadsfältet vid Pennimuir,
En vidsträckt ljunghed skyddad af åsars makt.
En liflig anblick här ifrån kullens topp:
Det vida fältet fläckigt af hundratal
Af hvita flockar förda af skottska herdar,
Med rutig plaid på axeln och staf i handen,

Och hvimmel, hundskall, gnäggning och rop och hojt.
Och hela skaror Farmers och Squires till häst, 43
Och rundtom marknadsplatsen en ram af tält –
Ett handelsläger slaget i öde trakt.
En tafla full af fordom och vildhetstycke,
En bild tillbakakallad ur medeltiden.

Framåt! Men, herde! säg mig! Den vägen der,
Som trotsigt rakt fram går, öfver berg och dal,

Förvildad, öfvervuxen, men synbar än...?
»En Romarväg, min Herre, det sägs det är».44
En Romersk härväg! Präktigt! Vi vinken följa,
Och tåga in i Skottland i Cæsars fotspår!

Halloh! är Borderkriget begynt på nytt?
En rödklädd skara ryttare ljungar ned
Längs åsen midt emot oss med blixtens fart!
Ah ha! De vända hitåt! De komma fram
Der ner' vid muromgärdade tallskogsdungen.
Och der! Se der är hundarna, hela drefvet!

Välan, välan, min springare! Låt det gå!
Den synen tycks ha bringat ditt blod i glöd.
Du tuggar betslet, stampar och gnäggar vildt.
Hvi skulle jag ej följa, då du så vill?
Låt gå! En mur i vägen ... ett språng, ett dristigt!
Förträffligt, gamla skymmel, du hoppar dråpligt!

Se der är räfven! Hundarna hack i häl –
En brokig skara, lifvad af medfödt hat,
Väl hundra stycken, tror jag, i klunga tät,
I sluten massa, drifva de snabbt och tyst.
Här är ej mera fråga om gläfs och buller;
Nej! sammanträngdt är hatet till blod och bitning.

Der kommer ryttarskaran, men sprängd och spridd,
Ty rangen här bestäms utaf hästens språng,
I spetsen fullblodsspringarn med utsträckt hals,
Med kroppen sänkt till marken af språngets hast.
Han ljungar fram på fältet, en sammanfattning,
I kroppslig form, af allt hvad man kallar: framåt.

Halloh! Jag följer hvirfveln; vi susa hän,
Som löf af vinden förda i stormig höst.
En dal, en ås, en sluttning, en mur, en häck,
Och tufvor, stubbar, stenar ... halloh, halloh!
Der föll en häst i vattnet från brustna spången.
Så fram igenom strömmen! Vi ha ju sporrar?

Men bergens fot vi hunnit. En bruten bygd
Med åker, äng och lunder och gård och by.
Förgäfves Mickel kröker bland stock och hus,
Han skall oss ej förvilla. Sträck ut! Sträck hän!
Vi trampa turnips-åkrar och unga broddar –
Bjud stormen väg att välja när fram den brusar?

Ett vildt, ett manligt nöje en Engelsk jagt,
Der farans vågspel lyftning åt leken ger!
Måhända, Englands adel! din vilda hets
Från veklighetens snaror dig räddat har.
Af häfdens adelsvälden förföll rätt månget,
Af skäl att adelsmännerna ej var männer!

Men se! ej männer endast förstå med lust
Till tidsfördrif att sätta på spel sitt lif
Och plocka nöjets blomma på farans brant.
När manlig ådra gömmer en efter-brand
Af Vikingsblod, ej under att qvinnan minnes
Hur Sköldmön fordom täflat om pris för modet.

Hvem är den unga sköna på nattsvart häst,
Med ljusgrå fjäder fästad i liten hatt?
Kring kindens värma sluter sig håret mörkt
Och sammanknyts i nacken. Förrädisk mjuk
En ridrock knäpps om skuldror och barm och midja.
Mig undras stenkolsknappen ej står i låga!

På liten sadel sitter hon som på trots
På ena sidan kastad, så lätt och trygg
Som fågeln ut på grenen, af stormen svängd,
Och långa drägten fladdrar af farten svept.
Hur svår än marken möter, i trots af faror,
Hvarthän det bär valkyriedjerf hon följer!

Och dock, med all sin djerfhet, hur bräckligt vek;
Med denna, något böjda, förnäma växt,
Som är för töckenöarnes qvinnoslägt
En typisk form, som ger dem ett ädelt svagt,
Och tillhör alla, både de sachsiskt blonda
Och dem med Celtiskt mörker i hår och blickar. 45

En ädel dotter är det, af furstligt hus.
Och han med örnprofilen och solskenshår,
Hvars krusning liten mössa med möda styr,
Med purpurröda fracken af vårdslös snitt?
Mig syns den unga Lorden med mycken värma
På jagten här förföljer ett serskildt vildbråd!

Men nej, min häst har tröttnat! Du gamla blod,
Du drömde dig tillbaka ett ögonblick;
Men åldern är en springare, som tar fatt
Enhvar till slut, i trots af hans fullblodsfart.
Så blygs då ej, min skymmel; ej din är skulden!
Förbi! Jag mer ej ser dem – försvann vid skogen.

Roxburgshire.

Ett vackert land det vexlande Roxburgshire,
En sista dyning efter den höga sjö,
Som går i Cheviot-bergenas vilda trakt.
Naturens uppror småningom stillas, täms;
Först ås vid ås med dälder och bäckars brådska,
Se’n breda dalar, sluttningar, flod, som bugtar.

Men öfverallt är odling och bördighet
Och flitens herravälde i dal, på höjd;
Längs landets högsta linier gå smala band

Planterad barrskog, brytande vindens brus;
Och saftigt grönt och gyllene halm betäcker
De långa höjders sidor med granna täcken.

Här mellan gröna ängar i dalens famn
Den klara Teviots speglande bölja flyr;
Der möter dalen slätten och Teviot Tweed, 46
Och ökad bölja kröker i öppen trakt.
Här gläds din blick af hundrade spridda farmhus,
Der samlar handeln tak, och en stad blir formad.

En Farm.

Du lilla sjö, vid foten af odlad brant,
Som blyg mot solen håller din spegels brand!
Du trefna farm, med murarnes hvita glans,
Med takets röda tegel, och härdens glöd,
Der gästfritt välstånd lefver sitt stilla flitlif,
Som tyst bland fyllda pligter förnöjdt förflyter!

Ni muromhvärfda gårdar, med skjul omkring,
Der nöjd vällustigt vadar i halm till knät
En välfödd boskap, Epicureiskt lugn!
Du mängd af sädesstackar, ett läger likt
Af gyllne tält i rader och gator ordnadt,
Med skorsten der vid sidan, med plym af ånga!

Ni vida klöfvervallar, der plogens tyngd,
Af väldigt hästpar dragen, så lugnt och tyst
Bland gräs och sega rötter sig bryter fram
Och skär den breda tiltan ur jordens famn;
Men stödd på plogens skalmar går plöjarn bakom
Och styr dess gång så ledigt, som båt i böljan!

Du lugna farm, min vandrande tanke nöjd
Sig hvilar här i flitens och lyckans nejd!
Här skyms ej ursprungshimlen af stenkolsrök;
Här byts ej lyckans sanning mot gyllne rus;
Här känslan gillar tanken; ty här – hur sällsynt!
Här möts till slut kultur och natur försonta!

The free Church.

Det Puritanska Skottland! Se der en by,
Det lilla Crailing. Tretti till fyrti hus
Den knappast har, men täflande kyrkor två
Om menigheten hålla en helig tvist.
»Statskyrkan» trygg, med murar af sten på laggrund ,
Den »fria kyrkan», byggd utaf trä och lönlös.

Millioner Skottlands sparsamma folk hvart år
Frivilligt sammanskjuter och bygger upp
De »fria kyrkor». Hvarför? Jo staten vill
Ej predikstolen lemna åt folkets val;

Men envis Skotte håller sig kyrkor tvenne
Långt heldre än sitt öra han låter tvinga.

Gå genom Skottlands städer och ut på bygd:
Från rika handelshuset till minsta bod,
Från Peerens slott till farmen, en praktisk ton
Af sparsamt, flitigt, enkelt på allt är tryckt;
Ett enda älsklingsnöje, passion, han känner,
För den han intet sparar: sin stränga kyrka!

Religionen.

Religion, när alltförstörande flod förgått,
I sky sig tände skimrande bågens glans!
Du löftets tecken, himmelska ljusets lek,
Med jordens töcken-alstrande bländverks-luft,
Religion, för qvalda menniskans visshets-trängtan
Bevisar alltet intet; Religion, gif trygghet!

I lifvets solskensdagar, när allting ler,
Då går det präktigt an att ta saken lätt!
Är tanken oförsvagad af kunskapsbrist,
Af ålder, sjukdom, frestelser, sorg och brott,
Med örnflygt kan den söka i rymden trösten;
Men skymning – ack, och båda behöfva tecken!

Så bryt dig, stråle, bryt dig i färgers spel,
Din sanna villas ljufliga tröst ej spar!
I tid, som är, i tider, som varit ha,
I tid, som kommer, blir du vår slägts behof,
Din färgton väl skall vexla, ty töcknet lättas;
Men bruten alltid blir du i jordens luftkrets.

Men låt vår forskning fara som vinden kring,
Låt storm och tanke rensa, hvad rensas kan,
O frihet, oförhindrad och utan gräns,
Du grundlag i det eviga, ack, ett grand,
Ett ringa stoft blott, blandades i materien,
Och dock, all sanning växte ur den atomen!

Och du, som forskning fruktar, Britannien se!
Hur tankens frihet alstrat ett lif, ett sannt!
Se dessa tusen sekter! I tättväxt skog,
Hvad svaga rötter eger, förvissna skall;
Men starka stammen frodas, och oförvillad
Den, genom täflan, tvingas mot höjden växa.

Se andra länder! Segrande kyrka står
Af maktens svärd försvarad och allt är stumt.
Väl sannt! det fria ljuset ej hvete blott,
Men äfven ogräs alstrar i mängd ibland;
Men mörker alstrar intet, du kyrkans maktspråk!
Och – värre! – tron beklädes med liknöjdt mögel.

Och deraf den förlamning i statens kropp,
Med vexling af en yrande feberkraft,
Som redan börjat skaka Europas grund,
Och skall dess byggnad störta till slut i grus.
Väl sannt! allt jordlif gömmer ett frö till döden,
Men tvång dör barnlöst; friheten lemnar döttrar.

Religions och tankens frihet är nyckeln till
Det friska allvarsdraget i Englands typ.
Af själens lyftning stadgades sedlig kraft;
Politisk frihet följde och guldet kom!
»Sök Herrans rike först och allt annat sedan
Er faller till». Så evig som praktisk sanning!

Och derför äfven England till slut skall dö,
Och en gång måste randas dess ödes dag –
Har re’n jag skådat frö’t till dess undergång
I sjelfva täflan, sjelfva dess storhets grund?
Hvem vet! Blott ett är säkert. Det skall förvissna;
Men andan efterlefva i nya verldar!

Från
HÖGLÄNDERNA.
Inledning.

Sång! Son af norden,
Af sagans bygd,
Du, som troget mig följt
Fjerran på ströftåg
Hvarthän jag drog
Öfver haf, öfver land,
Att på vikingavis
Vinna det sköna!

Du, som lydigt mildrade,
Så mycket du mäktade,
Stela stämmans
Sträfva toner,
Klangen som ammats
Bland klippor och furor,
Fjellarnas röst,
Bland rosor i söder!

Du, som sedan, bland dimmor,
Dunster och rök

Hvart jag dig visade,
Villigt forskade,
Höjande gällt
Jublande fröjdrop
Hvar gång du träffat

Betydelsens perla
Bland det vilda tumlet
Af tidens vågor!

Gläd dig, du sträfva
Stämma från Manhem?
Till sist vi nalkas
Norden ånyo,
Och vild mellan bergen
Väntar natur,
Beslägtad med Thules
Trotsiga jerndrag.

Och till Bardernas harpa,
Till björnsensträngar
Skall du få otämd
Skalla på heden,
Under det nattens
Eldar kring kumlen
Flämtande fladdra
Fram öfver ljungen;
Under det sägnens

Och sagornas irrbloss
Vinkande visa oss
Vägen mot fordom!

Se! Grampianbergen
Gråa kedja
Sin höglands-kärna
Bland de hopade dimmor
Mulen mot himlen
Höjer trotsigt;

Och i dystra dalar
Dunkla sjöar,
Mellan knotiga kullars
Kulna höjder,
Likt sorgsna insjunkna
Ögon blicka!

Hur skaldens skarpblick
Skapar former!
Bland bergen ligger
»Loras dal», 47
Och skymta skönjs
»Shelmas» murar

Bland tusenåra
Töckenmassor!

När blodig blänker
Blixt bland molnen,
Finjals klinga

Klyfver sköldar
Och vindens sista
Suck på heden
Hviskar vild
Gaelisk vers!

Dit upp, min dikt!
Dit upp mot norden,
Dit upp att sista
Sången sjunga
Om främlingsjordens
Frågor och minnen;

Att se'n på längtans vinge
Jag kan vända åter
Till Sverges fjellar
Och svala skogar
Och ödemarker
Och mo och myr;

Att varm af minnet af
Hvad jag sett,
Och varm af harm öfver
Hvad vi försummat –
Återstoden
Af lifvets styrka
Egna odelt
Åt mitt land!

Loch Kathrine ligger
Lugn som en spegel,
Blott en låg och dunlik dimma,
Som halkar likt damm
Hän på dess glas,
Fördunklar den här och der.

De bruna bergens
Branta sidor
Slå koppar-ram omkring,
Och, stödd på bergen,
Stålblå himmel
Sitt sköldtak ställt till skydd!

Från skölden skiner
Skimrande sol:
Verldsbeherrskarens vapen;

Och öckenstillhet,
Ej störd af ljud,
Hvilar kring berg och vatten.

Här lefde sägnens

»Lady of the Lake»,
Och »Roderik Dhu» på dessa
Ödsliga kullar
Med envåldsmakt
Beherrskade svärdvana herdar.

Det förfärliga korset,
Flätadt af vide,
Hvars ändar, tända i eld,
Släcktes i blodet
Af slagtad bock,
Det trollska kallelsetecknet,

Kring berg och hed
Buret med andlös
Brådska af springande bud,
Ofta i denna
Dal församlat
Alpines krigiska Clan! 48

Till härnad, till plundring,
Mot högland, mot lågland,
Hvart borna herrskaren bjöd,
Skaran drog
In i döden lydig
Sin höfding och endast honom!

Den enda lagen
Var lydnad och hat!
Hat mot allt, som ärft
En annan plaid,
Evig och gränslös
Lydnad mot födda fursten!

Argyle kom
Åter ur landsflykt
Med dödens dom på sitt hufvud;
På »Mac Callum More's»
Minsta vink
Tusende fattade svärden!

Och knappt var ädla
Ättlingen af
Kunga-Clanen, Stuart,
Stigen på Skottlands
Skrofliga– kust,
Förr'n bergen blänkte af vapen!

Från Finjals tider
Thanernas slägtmakt
Oförändrad bestod,
Och först med folkets
Fall och förstöring

Den krossats efter Culloden. 49

En tafla full
Af forntidsminnen
Och stolt och stor som de!
Kring djupets dotter
Ljungklädd fjelltrakt,
Vildhet och mörka vågor!

Endast i vrån
Af insjöns öga,
I viken vid »the Trosachs», 50
Mildras traktens
Mäktiga stränghet
Af hvitstammig, vårgrön björkskog!

Men det dånar i dalen,
Det dammar på väg,
En vagn sig visar bland träden,
Och genast draken
Der vid stranden
Vaknar, och röken hvirflar.

Snart fyller sig däcket,
Färden börjas –
Ångbåt och ödemarker!
I stammen står
En stackars Gael
I sliten nationaldrägt.

Han prässar sin säckpipa
Och plågar örat
Och piper sitt vilda »Pibroch». 51
Han förefaller
Min fantasi
Som en björn, som dansar i bojor!

Hur Finjals ande
Flyr förfärad!
Sorgligt, men sannt: den sista
Sucken af fallet
Folkslag ständigt
Tar tiggeriets trasform!

En herrlig morgon!
Höstens sol
Gjuter sin ljufliga värma,
Och dimman, som nyss
Fördunklade spegeln,
Har flytt, förjagad af ljuset.

I böljan bergens
Bilder sig sänka
Mot blåa bottenhimlen,

Och solens broder
Brinner dernere
I vattenvillornas rike!

På ytans glas
Glida vi fram
Mellan två mötande verldar,
Och ögat tvekar
Och tviflar och vet ej
Hvilken det välja skall.

Verlden derofvan
Är verkligheten;
Men ur vattnet vinkar dess afbild
Med större former
Och starkare färger
I diktens darrande dager.

Är ej så med hela
Höglandet sjelft?
I verkligheten en vildmark,
Der raggiga får
Födan leta
På torftiga, trädlösa kullar;

Men skådadt som bild,
I Skottska skaldernas
Spegelbegåfvade språk,
Eller på färgernas
Fängslande dukar,
Får det förtrollande fägring!

Kanhända ändå
Det annat var,
När vildhet var allena,
När folk och seder
Och färdsätt och faror
Fogade fyllnad till taflan;

När ännu stod
I styrkans stolthet
De vilda Gaelervälden
I tusenårigt
Trots mot tiden –
Ett helt och slutadt i sitt slag!

All öfvergång
Är en förstöring,
Och trefnad trifs ej bland flyttgods;
Segrar odlingen
En gång fullt,
Missljud mildras och bortdör.

Men längese'n

Vi lemnat Loch Kathrine;
Vi vandrat öfver det öde
Näset, som skiljer
Sjö från sjö,
Rob Roys beryktade dal! 52

Här vid bäckens
Brusande fall,
Som störtar sig ned på stranden;
Här på branten
Af brutna heden,
Som stupande skyndar mot sjön,

Satt jag re'n länge
Försänkt i synen
Af Skottska sjöarnas skönaste,
Den dystra Loch Lomond,
Drotten bland höglandets
Tusen täflande vatten!

Samma natur
Som Loch Kathrines;
Men mera vild och väldig.
Högre och brantare
Bergen resas,
Och sjön all mildhet mistat.

Ner mot söder
Sägs den breda
En vidsträckt vattenspegel,
Och sålla den täckt
Med tusen öar,
Och le mellan lägre stränder;

Men här den smalnad
Smyger fram
Dunkel och djup och dyster,
Och rundt om viken
Vildt sig torna
Molnbemantlade fjellar.

I kalla böljan
Klippan stupar –
Intet rum för odling!
Och bergen förakta
All annan prydnad
Än ljung och moln och mörker!

En sådan skönhet
Som Loch Lomonds,
Stor och arm och ädel!
Ett sådant folk
Som den stolta Gaelern,

Vildhetsåldrarnas adel!

Britannien , du brännspegel,
Som bryter den samlade
Glöden af tidens
Guld-glänsande sol!
Hur kom du att hysa
Här på din rand
Af nattens söner
Den sista skuggan?

Hur underligt ödet
Älskar leka!
Anglosachsarn
Och Celtern tillsammans?
Som om till holmgång
Här de mötts
På Oceanens
Ensliga Ö!

Fullt af lif,
Framtid och medgång,
Ser det Anglosachsiska,
Det segerborna folket,
Sitt välde växa
Och vidgas beständigt
Och bredas kring vida
Verldar nya.

Celtern i dunklet
Af dag, som skymmer,
Alltmer af ödet
Omotståndligt
Dras mot nattens
Nära skymning,
Ned i glömskans
Glupska djup!

Till den växande strömmen
Från stränder alla
Bäck och biflod
Bringa bidrag
Och floden sväller,
Och svämmar öfver,
Och bildar sjöar,
Och breds till slut
Till hela haf,
Som högrödt glänsa
I framtids-solens
Första strålar!

Bland Wales' och Skottlands

Vilda ljungberg,
Bland arma Irlands,
Det alltid trycktas,

Bottenlösa
Lömska mossar,
På Bretagneska kustens
Kala bankar,
I Baskers bergvrå,
Brottas Cellern
Mot undergången
På grafvens rand;

De framstå ur fradgan
Af främmande stammar,
Dessa sprängda spillror
Af ett språk och folk,
Liksom gnagda öars
Återstoder,
Som du här och der
Ur dyningssvallet
Ser sig höja,
Der hafvet slukat
Ett fordom fastland
Och fräter ännu
Dess sista spillror
Med samma hat!

Du den Celtiska stammens
Stora fråga!

Var du måhända
Vår verldsdels äldsta
Egoherre,
Europas urstam?
Hvem vet? Ur årtusens
Förvillande töcken
Ur förhistoriskt,
Stormigt dunkel
Din väldiga skepnad
Skymtar gåtlik;
Men fåfängt blicken
Forskar i mörkret!

Om din välmakts dar
Vet vi intet.
Först i ditt fall
Fram du träder,
Och när först vi se dig,
Syns du re'n
I sekler van
Att vika mot vester,

Att dra dig undan
Och söka döden!

När Numantias vall 53
Vacklar för Romarn,

Med Celtiskt dödsmod
Sätter Iberiern
Eld i staden
Och störtar deri;

När Sachsarn och Anglern
Intar England,
Drar sig Celtern
Dyster mot bergen,
Försmår att stanna
Och smälta samman
– Såsom Sachsarn
Se'n med Normanden –
Nej! Folk och språk
Spårlöst försvann. 54

Och ännu vi se
Samma syn!
Sedan Irländarn,
I sekler af kramp,
Af hopp och hat
Hållits qvar,

Nu när allt är ute
Och ändad kampen,

Och han ser att Engelskt
Irland förblir,
Han heldre lemnar
Land och hem,
Och störtar i strömmen,
Som står åt vester,
Och skyndar sjelf
I glömskans sköt!

När ej han längre
Ensam kan hoppas
Fädrens jord
Få bebo,
Han heldre vill
Helt och hållet
Försvinna i nya verldens
Hvirfvel af folkslag!

Irlands folk
Flyr millionvis;
Om några tiotal
Torde Sachsarns ättling

Ensam bebo
Erins Ö!

Och äfven här, på Skottlands
Höglandskullar,

Der den Geltiska racens
Segaste gren,
Gaelern, i tvenne
Tusen år
Trotsat alla
Odlingsförsök;
Äfven här ej längre
Den har en fristad!

Ur Ossians sångers
Åskfyllda töcken
Strålar dess forntids
Stormiga glans;
Men midt i jublet
Af makt och segrar
Hörs beständigt
En hemlig gråt:

När kring berg och branter
Brusar stormen,
När vild den dånar
I darrande skog,
Den ändå aldrig
Upphör klaga,
Och ur hvirfvelvinden
Hvina förtviflans

Skri, och suckar
Sorgsen aning!

Ty redan då
Var domens känsla
Kommen öfver
Detta kulna folk;
Och genom de dystra hjeltarnas
Djerfvaste bragder
Andas en aning
Om obetydligheten
Och lumpenheten
Af lifvets värde
Till annat, än som insats
I ärans vågspel!

En hemlig röst
Berättat har,
Att ödets dom
Obevekligt

Hvilar på stammen,
Att vika den måste;

Lefva för framtiden,
Lägga grund

För sena tider, –
En sådan tanke,
Som förlänar värde
Och vigt åt lifvet,
Den kunde ej finnas
Hos ett dödsdömdt folk;

Konsten var blott
Att kasta bort lifvet
Med sådan glans,
Att glimma det kunde
Hän genom tidernas
Töckniga fjerran!

Så lefde det fram
Sitt lif i sekler,
Försökte ej följa
Framåt med tiden.
Hvad kunde det vinna?
Visste sitt öde!

Tvärtom det ständigt
Starkare slöt sig
Inom sina vilda
Vanors skal;

Det sökte i dem
Sin sista hållpunkt!

Hjordarna, fisket
Och jagten födde,
Och krig var kostens
Kraftiga krydda!
Den segrande tron
De tagit an
Och på Kristus de trodde –
På Thanen dock mest!

Var han Påfvisk:
St. Peter lefve!
Var han Biskoplig:
Bränn Jesuiterna!
Men önskar han störta
Den stadgade kyrkan:
Puritaner, för alltid!
Ty Thanen så vill.

Likgodt blott vi strida!

Det är strömmens natur
Att störta från fjellen
Med forsande fart.

Hvi skulle vi icke
Väcka med fasa
De dåsiga, drömmande
Dalarnas ro?

Gäller tåget en grann-clan:
Grymt ska vi hämnas
Gammalt hat
Och hopade skulder!
Men vill han oss föra
Att vinna byte
Och läska vår klinga
I Låglandets blod:
Hvart Höglandsbröst
Jublar högt af fröjd!

Vi samlas på heden,
Der misten är tjockast
I månlös natt.
Tyst hoparna tätna;
Men hörs ett frågande: ho!
Då rassla vapen
Och visa i mörkret väg.

Öfver dagen vi hvila
Dolda i klyftorna;

Men, när nästa natt
Nalkas och sätter
Svarta fanan
På fjellens topp,
Med sköld och med bredsvärd
Bryter Clanen ned
Bland Låglandets drömmande
Lunder och fält.

Då tändes den sofvande
Sachsarns boning,
Och herrligt åt hatets
Hedninga-makter
Offras ärfda
Oväns förhatliga
Lugn och lycka
Och hans lif – – !

Framtid fanns ej
För Gaeler-folket;
Men en skräck det ville
Vara till döden.

Dess lif var en låga,
Som lefde så länge
Hatets olja
Samlad hölls

I de gamla formernas
Forntidslampa.

Och derför, när slutligen
Slaget kommit,
Och Clanfördelningen
Krossats och styckats
Af segersvärdet,
Svängdt vid Culloden,
Den trumpna Gaelern
Trifs ej längre;
Han kan ej tåla
Kulturens intrång,
Och under dess lagar
Han lefva försmår!

Hvad flytta kunde,
Flydde genast;
Hvad stanna måste,
Stundligt bortdör.
De smälta undan,
Så småningom,
Som snö för solen,
Och snart skall Ossians
Folk och fornspråk
Finnas ej mera!

Dock! solen sjönk.
Skenet förklarar
Traktens bergiga toppar,
Och krönt af strålar
Kungen Ben Lomond 55
Bland purpurtöcknar trotsar;

Men nattens flod
Flödar ur dalarna,
Häfs allt högre och högre.
Tyst men hastigt
Höjs dess yta
Och slukar klyftor och klippor!

Sist öfver bräddarna
Breds den af dalarna,
Mörkren mäktigt förenas,
Likt skilda sjöar
Skyndande samman

Att sluta sig hop till ett haf,

De slocknade spetsarna,
Spöklikt grå,
Än öfver ytan sig höja,
Men dimman af natthafvet,
Dunkla skymningen,
Redan höljer dem halft.

Snart är allt
Öfversvämmadt
Af mörkrets mäktiga flöde,
Och mot himlen dunklet
Dristigt häfs,
Och floden mot fästet slår!

I fördubblad skugga
Fördölja bergen
Sin stenhårdt trotsiga stolthet,
Och djupt dernere
I dalen Loch Lomond
Suckar och ryser af sorg!

Men himlen ler
Åt mörkrets djerfhet –
Det tvingas att tjena ljuset!
Det släckte en enda
Sol allena
Och tände tusen i stället!

En natt af juveler,
Väfda i svart,
Ett drottningdok öfver jorden!
Ett djup af gråt,
Som glimmar af stjernsken,
När vinden hviskar sin sägen!

Sitt i din sorg,
Sagans land;
Under de eviga eldar.
Gläds i din graf,
Gaelers stam;
Vida vandrar ditt minne!

Och nu vänd åter, son af norden,
Nog du irrat!
Du fröjdats åt framtidens verldsfolk;
Du sett den sorgsna
Sista strålen
Af verldsåldrars slocknande sol.

Men invid den eviga

Isens rand,
Midt bland skogarnas mörker
Strider ett folk
Mot frost och vildmark –
Vänd åter; ty alla behöfvas!

Det folket har forntid.
Om en framtid det har ... ?
Den frågan frågas just nu.
Den frågas ej som förr
Bland fiende-faror,
Den frågas bland frihet och fred.

Skall dess tynande lif
Likna Gaelerns –
En bouppteckning af bragder;
Eller skall det, vaknadt,
Vrida starkhetsnyckeln
Ur vildhets vresiga stenhand?

Ty ringa är det folket
Räknadt i dag;
Men sin frihet det ännu har frälsat.
Och armt är det landet;
Men armbågsrum
Dess yta eger för storhet!

Vänd åter, son af norden!
Nog du irrat –
Ingen är öfverflödig!
Detta är tiden
För de tysta bedrifter,
Att grundsten lägga och glömmas!

Heliga flamma,
Fosterlandskärlek,
Du, som härdade hjeltarnas hjertan,
När Sveriges fanor
Fördes bland blixtar
På blodiga dödars banor,

Härda du,
Bland dagens småvärf,
Till aldrig tröttnande ifver,
De hjertan, som drömma
Om dagar, som komma,
Om dagar, som de ej få skåda!

Upp, fjerran vandrare!
Vänd åter, son af norden!
Slut dig tyst till de tusenden,
Som omlägga grunden
Under gamla Sverige –

Men häfden vårt namn ej skall nämna.

Hvad mer! Blott vårt verk
Välsignas till frukt,
Blott den grund vi lägga blir god.
Den unge älskar
Ärans glans;
Men mannen mera att gagna.

Och om vårt slägte vet
Att verka i skuggan,
Då skall framtid fröjdas i solglans,
Och sten för sten
Skall stiga ur gruset,
Sveriges stadgade storhet.

Och när åsklugn är ute,
Och ändad friden,
Och strömmen störtar till storms,
Då skall måhända
Häfden förkunna
Att frihet ett vård-torn fann!

O Fädernesland,
Lyckan är intet,
Äran är mindre än intet,
För den som älskar
Sitt åldriga hemland,
Sin bistra fädernebygd,

Mot det att veta,
Att hvad han verkat
Har varit – om ock blott ett väg-grus –
På banan, som bryts
Bland bräckta hinder
För din framtid, Fädernesland!

NOTER.
TRYCKFEL.

Sid. 1 rad. 8	står: *blixtrar*,	läs: *blixtar*.
» 54 » 1	står: *till lika*,	läs: *tillika*.
» 118 » 10	står: *Gaëliskan*,	läs: *Gaeliskan*.

Noter
1)

Såsom ett enda exempel nämnes blott den oupphörligt förekommande föråldrade ändelsen på –e i första person af pluralen af præsens indicativus, t. ex. vi älske, vi böre o. s. v.

2)

T. ex. (de) ***fick*** och (de) *fingo* olika till stafvelseantal; deremot (de) ***talar*** och (de) ***tala*** lika till stafvelseantal och metrisk betydelse.

3)

Düner kallas sandreflarna vid Fransyska och Belgiska kusterna.

4)

Dithyramb kallades, i Grekland, ett oregelbundet skaldestycke, skrifvet på, från rad till rad, oupphörligt omvexlande vers-slag, efter skaldens nyck och stämning. – Ursprungligen blott använd till Bacchiska sånger, begagnades Ditbyramben af Pindarus äfven till den högsta Lyrik, ehuru strängt metriskt regelbunden annars Grekisk verskonst var.

5)

Orpheus, en sagopersonlighet, Greklands första skald, tjuste, enligt sagan, ej blott allt lefvande, utan sjelfva stenarna rörde sig till takten af hans sång och fogade sjelfva hop sig till Thebes murar. – Orpheus, det ädlas sångare, dödades sedermera, enligt mythen, af rasande Bacchanter, vilda dyrkarinnor af Bacchus och Materien.

6)

Fornyrdalaget, talversen, var den äldsta och friaste af de Nordiska versarterna. Oftast nyttjad till improvisationer, tillåter den stora metriska friheter. Såsom närmaste till hands liggande exempel, hänvisas till sista sången af denna dikt, der nämda versslag kan ses, ehuru något omstämdt och lämpadt till våra språkförhållanden.

7)

Pactolus, en guldsand förande flod i Lydien, ur hvilken Croesus hemtade sina rikedomar.

8)

Ovägbara krafter eller *kroppar* kallas, i Kemien, magnetism, elektricitet etc., hvilka man endast känner till deras verkningar; men ej vet hvari de sjelfva egentligen bestå.

9)

Edvard Bekännarn lade grunden till Westminster Abbey. Westminster Abbey är Englands både St. Denis och Pantheon. – Choret, der den åldriga tronen, på hvilken Englands Konungar sitta vid deras kröning, har sin plats, kallas *the Kings Chapel*. I detta och i *Henry VII:s Chapel* ligger en stor del af Englands Regenter begrafna. Elisabeths och Maria Stuarts grafvar ha här plats under samma tak! I Westminster Abbey ligga, vidare, nästan alla Englands märkligare personer begrafna, tillsammans med en hel mängd föga eller intet kända.

10)

Poets Corner, poeternas hörn, kallas den afdelning i ena sidoskeppet af Westminster Abbey, der de litterära storheterna fått sig anvisad sin begrafningsplats.

11)

Då tiden var fullbordad, och Elias visste att Herren ville upptaga honom till himmelen, gick han, med sin lärjunge Elisa, till Jordanen. Der tog han af sig sin mantel, svepte den ihop och slog dermed vattnet. Straxt stannade flodens lopp; vattnet delade sig itu och Elias gick med sin lärjunge torrskodd öfver. Vid de nu, på

andra sidan elfven, tillsamman talade, då kom en brinnande vagn, med brinnande hästar från himmelen och borttog Elias. Men Elisa tog upp Elie mantel, som från honom fallen var, och slog dermed Jordanen, och den delade sig åter; och Elisa ärfde Elie profetiska anda och undergörande kraft. För berättelsen i sin helhet och för Elisas följande lif och gerningar se 2:dra Konungabokens 2:dra och följande Kapitel. – En anmärkning må här tillåtas mig! Det Gamla Testamentet har hittills så uteslutande varit betraktadt som religionsbok, att man knappt någonsin tänkt på dess stora värde i estetiskt och folk-historiskt hänseende. Utan att tala om de första oöfverträffliga skildringarna från ett ursprungligt herdelif, kan man väl läsa intressantare historiska noveller än t. ex. delar af Domare-, Konunga- och Króniko-Böckerna, Esthers Bok, delar af Daniels och de Apokryfiska Böckerna? Men för att ega sitt värde såsom orientaliska sedeskildringar måste de läsas med oförändrad bibeltext och ej i kastigerade Bibliska Historier.

12)

William Shakespeare och Walter Scott.

13)

Childe Harold, Don Juan och *Manfred*, poemer af Byron. Att förklara eller rättfärdiga förevarande karakteristik af dessa mästerverk, skulle bli för långt, utan hänvisas till deras läsande.

14)

Messias, stort Oratorium af Händel. Händel, till födseln Tysk, lefde och komponerade i England.

15)

The lungs of London, vanligt uttryck i stenkolsrökens metropolis för att beteckna Hyde Park, Kensington Garden, Botanical Garden etc., dessa stora, träd- och gräsbevuxna rymder, som man bibehållit obebyggda i den annars allt uppslukande staden.

16)

Waterproof kallas ett, genom någon beredning, för vatten ogenomträngligt plagg.

17)

Buccolica, Virgilii herdedikter.

18)

City (*staden*) kallas Londons ursprungliga kärna, den centrala stads-del, der börsen är belägen, och som för öfrigt nu mera är nästan hel och hållen upptagen af handelskontor. – St. Pauls Kathedral, som ligger i City, byggdes af Christopher Wren.

19)

Den Indiska treenigheten bestod af *Brahma*, Skaparen, *Wischnu*, Uppehållaren, och *Schiva*, Förstöraren.

20)

Ikarus, i den Grekiska sagan, ville för högt; på konstgjorda vingar flög han upp emot solen; men då han kom Apollos eldvagn nära, smälte vaxet, hvarmed vingarna varit sammansatta, och han störtade ned och krossades.

21)

The Temple kallas en samling byggnader i London inom en särskild inhägnad vid Themsens strand. Detta område tillhörde fordom den mäktiga Tempelherre-orden och många af byggnaderna, såsom Kyrkan; den byggnad, som innehåller den fordna fest-salen, m. fl. qvarstå från denna tid. Nu är *the Temple* befolkadt af unga män, som studera Engelska lagen för att egna sig åt advokat- och domare-yrket.

22)

Towern, Londons fordna konungaslott och skådeplatsen för de många verkligbetens tragedier, som speltes under medeltidens blodsgernings-ålder.

23)

Dockorna. Som Themsen har stark ebb och flod, så har man i London gräft invid densamma stora, konstgjorda hamnar, hvilka genom en bestämmande sluss skiljas ifrån den oroliga, stigande och sjunkande floden. Dessa så kallade Dockor omges af ofantliga magasiner, der serskilda förvaringsrum finns för alla slag af varor.

24)

Hermes var handelns Gud.

25)

Meetings, offentliga sammankomster, hållas i England öfverallt, så snart någon mera allmänt intresserande reform eller annan sak är i fråga.

26)

Cobden var en af de mest framträdande ledarna af *the anticorn-law-league*, förbundet till afskaffandet af införsels-tullen på spannmål i England. Genom det ofantliga opinionstryck den lyckades åstadkomma genomdref denna förening slutligen borttagandet af denna tull, prohibitismens sista stödjepelare och en af den jordegande aristokratiens indirekta inkomstkällor, derigenom att den gjorde det möjligt för densamma att så högt uppsätta arrendena – åtminstone trodde man så då. Erfarenheten har sedan visat att arrendena förblifvit lika höga; landtbruket har endast blifvit ställdt på frambringande af kött och andra ladugårdsprodukter, i stället för hufvudsakligen säd, såsom tillförene.

(Sid. 42.) *6 pence* = 22 sk. R:gs.

27)

Innan man ännu hade tidningar i England fanns ordentligt för detta ändamål anställda brefskrifvare i London, som regelbundet sände *news-letters*, nyhetsbref, till landsorten, hvilka sedan cirkulerade och lästes med begärlighet.

28)

Fuga, ett fyrstämmigt musikstycke, der den ena stämman efter den andra upprepar, med mer eller mindre förändring, samma sats. Man har derföre liknat Fugan vid sferernas harmoni, ett genljud ifrån verld till verld.

29)

Sphinx, egentligen en Egyptisk skulptur-typ, ett lejon med qvinnohufvud och bröst. En sådan sphinx vistades i Grekland i sagotiden på ett berg vid Thebe, och framställde gåtor till hvar och en, som nalkades. Den som ej kunde gissa gåtorna nedstörtades obarmhertigt i ett bråddjup. Till slut gissade Oedipus sphinxens gåtor, hvarefter den störtade sig sjelf i afgrunden. Ordet sphinx har sedan blifvit en symbol för det gåtlika.

30)

Eton är en skola belägen invid staden Windsor, och i hvilken högadelns söner uppfostras. *Westminster School*. Till Westminster Abbey's Katedral hörde i Katolska tiden ett kloster, på vanligt sätt sammanbygdt med kyrkan. Det fordna klostret är nu skola, der en mängd gossar bo, födas och undervisas; ty så är vanligen förhållandet i Engelska skolorna.

Universitetet i Oxford är organiseradt på en liknande fot. Staden har en hel mängd särskilda »Colleges», stora klosterlika byggnader med hvardera sitt kapell, sitt refectorium och sin stränga lefnadsordning. Kl. 9 om aftonen t. ex. stängs porten och då måste hvar och en vara inne; middags-, böne- och läsetimmar noga bestämda o. s. v.

Hvarje College har sina särskilda Professorer och examinerar och graduerar sjelf sina lärjungar. De, som sedermera egna sig åt kyrkan, gå till särskilda teologiska tillämpningsskolor, af hvilka vanligen finns en vid hvarje Katedral under Biskopens uppsigt – en sådan fanns t. ex. i Wells. De som egna sig åt lag-yrket ha åter sina tillämpningsskolor, såsom den i The Temple i London o. s. v.

31)

Cottage betyder egentligen en landtlig hydda. Grundtanken är också hämtad från Engelska landtmannens enkla boning. Städadt, förfinadt och utvidgadt, har det ursprungliga enkla mönstret utvuxit till en helt egen stil för landthus. Öfverallt i England ser man häraf förtjusande exempel: i villorna utanför städerna, i förmögnare Farmers' hus på landet, i prestgårdar, i *Lodges* (portvaktarstugor) vid ingången till de större egendomarnas parker, och, till och med, i sjelfva de mindre landtstäderna, der husen ofta ha en cottageprägel.

32)

»Glastonbury». – I den gamla Brittiska tiden kallades det *Avalon*, af *Avale*, ett Brittiskt ord, som betyder äpple. Orten var alltid bekant för sin fruktrikedom.

Dictionnaire de l' Histoire sacrée et profane par Mr. Louis Morere – Tome V. pag. 155.

Joseph d'*d' Arimathie.* Il est probable, que Joseph d'Arimathie se joignit aux disciples: qu'il se trouva, au jour de l'ascension, sur le Mont des olives; qu'il reçut le Saint Esprit le jour de la Pentecôte et qu'enfin il mourut à Jerusalem. On lient que son corps a été transferé en France' d'autres auteurs croyent, que les Juifs exposêrent Joseph dans un vaisseau avec Lazare, Maximin, Magdelaine et Marthe, et que de Provence il passa dans la Grande Bretagne où il prècha la foi; d'oû vient que les Anglois le reconnoissent pour leur premier Apôtre.

L'an 1345, Jean Blome obtint la permission d'Edouard III, de chercher le corps de Joseph à Glastonbury.

Old England, 1st vol., pag. 131.

Here, tradition informs us, was the spot where the first bringer of the glad tiding to the British heathens,

Joseph of Arimathea, sent by Philip, the Apostle of Gaul (Philip af Galileen), on that high mission, rested on his inland way from the seashore, where he had landed, and, striking his Staff into the ground, determined to found, in the vicinity, the first British temple for the Christian worship. Hence the name, existing to this day: of Weary-all-hill, and hence that peculiar species of thorn, which springing from St. Josephs budding Staff......

33)

Wells, en liten stad i Sydvestra England, som fordom var betydlig. Den är ännu säte för en Biskop och bekant för sin herrliga Katedral, med dess beryktade chor: *the Lady's chapel* (Vår Frus kapell). *The Chapterhouse* (kapitelhuset) en serskilt utbyggnad på Katedralen, innehåller en präktig sal, i hvilken Domkapitlet sitter.

34)

Trappisterna, en bekant ytterligt sträng munkorden, hvars medlemmar ständigt gick med betäckta anleten, aldrig yttrade till hvarandra annat än orden: *Memento mori* (kom ihåg döden), och ej sysselsatte sig med annat än att gräfva sina egna grafvar.

35)

Den mäktiga Earl of Warwick, som lefde mot slutet af 1400- talet, benämdes *Konungamakaren*, emedan han – allt efter som han slöt sig till, eller öfvergaf, den täflande Röda och Hvila Rosens pretendenter – först tillsatte Edvard IV och sedan störtade honom, till fördel för Henrik VI, och slutligen, i sitt fall, blef orsaken till Edvards andra upphöjelse.

36)

Shakespeare föddes i den lilla staden *Stratford upon Avon*. Denna stad ligger vid floden Avons lopp; men något längre ned än Warwick Castle. Må denna lilla anakronism förlåtas förf. vid ett tillfälle då det är fråga om Shakespeare, den store begagnaren af anakronismer! – I allt fall torde en flod, som rinner förbi Shakespeares födelsestad, kunna sägas »springa upp ur sångens källa».

37)

Muspelheim var, i den nordiska skapelsesagan, eldens urhemvist; Nifelheim dimmornas och töcknenas. En gnista från Muspelhem flög öfver till Nifelheim, och deraf föddes det första af allt lefvande, kon Audumbla (en symbol för den alstrande kraften).

38)

Arden, i allmänhet ett Celtiskt namn för skogstrakt; mera särskildt kallades så den stora urskogsbygden mellan Avon och Trent. – En lemning deraf var *Sherwood Forest*, der folkhjelten *Robin Hood* hade sitt tillhåll, med sitt band af krypskyttar och lagbrytare – ett vildt lif, poetiskt bevaradt i en mängd folkvisor! Robin Hood var tillika – och kanske just derföre så älskad – att betrakta såsom en protest af det undertryckta Sachsiska folkelementet mot det feodala Normandiska tvångsväldet.

Kenilworth's slott var ett af Elisabets favoritresidenser. Hennes gunstling Leicesters sorgliga öde är bekant. Eller att genom drottningens gunst ha varit upphöjd till spetsen af makt och glans, störtades han af henne, till följe af en svartsjuk nyck, kastades i fängelse, och blef slutligen halshuggen.

39)

Den väglinie, som sammanbinder London med Holyhead, öfverfartsorten till Irland, har alltid, och med rätta, ansetts som den vigtigaste i England. År 1823 blef Telford, den tidens utmärktaste ingeniör, använd af styrelsen att förbättra och ombygga den gamla körvägen mellan dessa orter. Vid detta tillfälle byggde han äfven på denna väg de två präktiga hängbroarna vid Conway och öfver Menai-sundet mellan Wales och ön Anglesea, hvilka, ha gjort hans namn med rätta odödligt. Men jernvägen kom och öfverträffade landsvägen, äfven i dess mest fulländade skick. Man hade fört skenorna till Chester. Den återstående delen af stora stråkvägen till Irland var för vigtig att lemnas i sitt gamla skick. År 1844 bildade sig Chester och Holyhead-jernvägs-kompaniet. Svårigheten var nu, liksom förra gången, att komma öfver viken vid Conway och Menaisundet. På båda ställena är liflig rörelse med stora fartyg, som ej fick afstängas. Först föreslog ingeniören Stephenson en ofantlig hvälfd jernbro med högsta punkten af bågen 150 fot öfver vattnet och en bågöppning af 400 fot. Men Amiralitetet fordrade att bron skulle vara *öfverallt* minst 150 fot öfver vattnet för segeltrafikens skull. – Bågformen måste då öfvergifvas, och detta gaf anledning till den alldeles nya uppfinning, som i jätteskala är tillämpad i den så kallade *tubular bridge* eller *Ike tube*, som den vanligen kallas. Ordet *tub* ger lätt en oriktig föreställning, emedan man då gerna tänker sig ett rundt rör. Britanniabrons tub är deremot fyrkantig. Den består af stora jernplåtar, nitade tillsammans och stärkta af jernknän och band. Inuti denna ofantliga låda framlöper jernvägståget. – Tuben får sin oerhörda styrka och styfhet igenom sin form. En enkel förklaring af den styrka den ihåliga formen ger, är, om man blott tänker på hur starkt ett rör eller ett halmstrå – är i förhållande till det ringa material hvaraf det är sammansatt.

Midt i Menai-sundet ligger en klippa, *Britannia rock*, och på denna är uppfördt ett högt stentorn, på hvilket tuben stöder sig; men åt båda sidor är sedan 460 fot, åt ömse håll, till första landfäste, öfver hvilka gap tuben ligger utan stöd. – Från dessa första landfästen, hvilka, liksom det i midten, bestå af 200 fot höga stentorn, fortlöper sedan tuben åter 230 fot, åt ömse håll, genom luften, öfver de uppåt stigande stränderna, tills dess ändar träffa marken. Tillsammans med pelarnas bredd och stenmurningen vid ändarna etc., blir hela bron öfver 1800 fot lång. Tuben är dubbel, eller består egentligen af två tuber bredvid hvarandra. Hvardera är inuti 30 fot hög och 14 bred och innehåller sitt jernvägsspår. Dessa ofantliga jernplåtslådor byggdes på förhand färdiga på pontoner, liggande förtöjda vid stranden af sundet. Dessa pontoner hade luckor i bottnen, som lemnades öppna, så att ebb- och flod-vattnet kunde strömma in och ut utan att lyfta pontonerna. – När deremot tuben var färdig, stängde man luckorna, och så snart floden kom, var tuben flott på sina pontoner. Sålunda flottades han till sin plats i sundet och hissades upp i luften med kedjor. »För ingeniörvetenskapen finns ingen omöjlighet», sade en berömd ingeniör, »den enda sådan, som kunde tänkas, vore omöjligheten, att skaffa tillräckligt penningar. Annars ingen!»

40)

Circen, den antika runda Amfiteatern, (hvaraf det största exempel, vi ha qvar, är Colosseum i Rom), likasom *Aquæducterna*, hvilka, enligt Chateaubriands uttryck »buro vattnet på triumfbågar till Rom», är den ena, som de andra, allbekanta byggnads-typer; men *Thermerna*, torde ej vara fullt så kända. Romarna, liksom än i dag söderns folk, satte ett ofantligt värde på varma bad. De stora palatser, som till detta ändamål uppbyggdes, kallades: Thermer. I en sådan Therm fanns, utom serskilda rum för hvarje sort af den serie af bad, som man der genomgick, äfven bibliotekssalar, stora rum för kroppsöfningar o. s. v.

41)

Davylamps. Så kallade efter sin uppfinnare den store kemisten Davy. Dessa lampor, ehuru ej ofelbart pålitliga, ha dock visat sig vara ett någorlunda säkert skyddsmedel mot explosioner i Stenkolsgrufvor. Luften i dessa är nemligen alltid på somliga ställen fylld af gas, oaktadt all den möda man gör sig att åstadkomma luftvexling. Om man då med ett bart ljus råkade komma i närbeten af någon sådan mera gasuppfylld del af grufvan, skulle omedelbar antändning af det gasmättade luftlagret och sprängning af hela

grufvan bli följden. Genom det enkla medlet af ett tält ståltrådsnät, som omsluter lyktan, är detta nu förekommet. Gasen, som strömmar in i lyktan, antänds; men explosionen meddelar sig ej vidare; åtminstone i de flesta fall. Medlet förefaller så enkelt, och ändå kunde det omöjligen ha uppfunnits utan djup kännedom i naturvetenskapen.

42)

The Borders, gränstrakterna, benämnes serskildt den af berg (Cheviot-bergkedjan) eller hedar uppfyllda trakten på gränsen mellan England och Skottland. I medeltiden, och innan de båda rikena förenades, var denna trakt en skådeplats för eviga gränsfejder och plundrings-tåg.

43)

Farmers, arrendatorer; *Squires*, jordegande herremän.

44)

Sådana *Roman-roads* ser man flerestädes i de vilda Skottska gränstrakterna, der ingen odling utplånat dessa gamla minnesmärken. Dessa vägar anlades förmodligen af Romarna till armé-marschvägar. Förvildade, öfvervuxna af ljung, bibehålls de dock alltid så tillvida att ingen har rätt att inkräkta på dem eller stänga dem. Som de alltid gå nästan snörrätt fram öfver berg och dal, och sålunda erbjuda den kortaste vägen, så begagnas de mycket af ridande; ett, i parentes sagdt, i Skottland och England mycket vanligt sätt att fortskaffa sig. När en Farmer vill helsa på en sin granne, rider han till honom, lika ofta och oftare än han åker; och likaså med alla klasser. – Som dessa vilda *Roman-roads* dessutom är de enda kommunikationsleder, som ej är belagda med vägtull, så begagnas de mycket af fårherdarna, då de drifva sina hjordar om våren till bergena och om hösten till låglandet tillbaka. Äfven ser man, af samma skäl, ofta Zigenar-familjer med deras stora betäckta kärror, deri de ha sin boning, framtåga längs dessa vägar.

45)

Den gamla Brittiska folkstammen, som underkufvades af Romarna, var af Celtiskt ursprung. När Rom sedermera af inre svaghet nödgades öfverge ön, lemnades de, under tiden förvekligade, Britterna värnlösa mot beständiga härjnings-tåg och infall af de aldrig underkufvade Högskottarna och *Picterna* (månne ej namnet tillkännager redan då bruklig brokig *plaid-drägt).* Britterna inkallade då, från Germanien, Hengist och Horsa med en koloni af Sachsare. Följden blef dock att, just de inkallade försvararna, snart i det närmaste undanträngde Britterna, för att sedan, i sin ordning, delvis kufvas af Nordiska vikinga-kolonier, och slutligen af Normanderna, under Wilhelm Eröfraren.

46)

Tweed, en flod i Södra Skottland, hvilken utfaller vid Berwick. *Teviot*, en dess biflod. – Dessa floders namn ha blifvit verldsbekanta genom Walter Scotts *Lay of the last minstrel.*

47)

I *Loras* dal låg Finjals fäste *Shelma*, enligt Ossian.

48)

Lady of the Lake och *Roderik Dhu*, personer i Walter Scotts poëm: the Lady of the lake (Sjöfröken).

»Det förfärliga korset», var ett fornskottskt, ursprungligen hedniskt, sätt att sända budkafvel om allmänt

uppbåd till vapen. – Eho ej genast lydde, när korset kom till honom, eller ej genast fortskaffade detsamma, var dödens.

Clan Alpine var Roderik Dhus Clan.

Den titel hvarmed en Clanchef betecknades var: *Than*.

En Clanchef beherrskade enväldigt och genom ärftlig familje-faders-makt sin Clan och intet annat än döden kunde frånta honom denna makt. Landsflykt, lagens dom, ombyte af religion, intet sådant kunde minska hans inflytande bland sin Clan, och i den stund han åter visade sig bland sina berg, var den honom ögonblickligen lydig intill döden. – The duke of Argyle blef landsförvist och sedermera dömd till döden af Jakob II. – Han återkom till sina Högländer och visade sig för sin ärfda Clan: *the Campbells*. Genast var denna villig på *Mac Callum Mores* (Hans Höglands-titel) befallning att fatta vapen till den olika kampen mot hela Englands makt. – Sak samma inträffade, då Pretendenten landsteg i Skottland och anropade sin Clan, Stuart-Clanen, den s. k. Kunga-Clanen, om bistånd. Den reste sig genast: alla männer mellan 15 och 60 år inställde sig vid mönstringen.

Hvarje Clan hade sina egna färger och efter eget mönster rutade. Bäst syntes dessa på *plaiden*, en ylleshawl, som dels bärs hoprullad öfver axeln, dels nyttjas som en kappa; men äfven på mössan och den korta kjorteln upprepades samma färger.

49)

Slaget vid Culloden år 1746, då Pretendentens Högskottska här blef slagen af the duke of Cumberland. – Efter denna seger underkufvades högländerna formligen, hvilket aldrig fullkomligt förut skett. Den gamla Clanfördelningen upphäfdes; de gamla drägterna och egendomliga sederna utrotades så småningom; nybyggare inflyttade och sjelfva folkspråket, Gaeliskan, började undanträngas. – Just vid den tid då detta förstörings verk började bli allvarsamt vådligt för bevarandet af de gamla fornsångerna, Ossians sånger, som hittills fortlefvat genom ett par årtusenden, genom mundtlig tradition inom Bardernas, sångarnas och skaldernas skrå, just då uppträdde Macphersson och samlade dessa återljud från den Ur-Högskottska tiden, under det att Walter Scotts penna förevigade samma Högländers seder, bruk och lynne i den, visserligen något, men ej mycket, modifierade form, som de under seklernas lopp antagit och bibehållit ... tills det afgörande slaget på en gång krossade allt.

50)

The Trosachs kallas trakten kring östra hörnet af Loc Cathrine.

51)

Pibroch, en gaelisk stridsmelodi.

52)

Rob Roy, en bekant röfvaranförare och chef för den bannlysta Clanen Mac Gregor.

53)

Numantia låg i det nuvarande Arragonien, I sydöstra Spanien. Efter flera års belägring uppbrände stadsboerna heldre sin stad och sig sjelfva, än att ge sig åt Romarna.

54)

Se noten 42.

55)

Ben Lomond, Högskottlands högsta bergspets 3,211 fot öfver sjön Loc Lomonds yta, hvilken ligger 32 fot öfver hafvet.